

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Šokis

3

Sausio 13-ajai – Henryko Góreckio „Raudų simfonija“

5

Apie choreografą Vytautą Brazdylį

6

Pokalbis su aktore Dovile Šilkaityte

Dovilė Bagdonaitė, „Rakto skylutė“. 2022 m.
G. GRIGŪNAITĖS NUOTR.

Pjesė parodos „Kunstkamera“ eksponatams

11

Yorgos Lanthimosas apie filmą „Prasti reikalai“

12

Nauji filmai – „Pirties seserys“, „Priscilla“

Algirdas Šeškus, „Nr. 0041“. 2022 m. LIMIS reprodukcija

Algirdas Šeškus tapo. Nendrė skaito

Autorinė tapybos paroda LNDM Radvilų rūmų dailės muziejuje

BIRUTĖ PANKŪNAITĖ

Viskas prasidėjo nuo našlaitės. Laukinės našlaitės, kuri pasirodė ir mieste, ir ekrane, traukdama akį ir kažką nebyliai baksnodama. Nuo plakatų gatvėse iki anonų feisbuke – našlaitė ėmė šmėžuoti visur. Neištėčiau, susigundžiau ir vieną šaltą žiemos šeštadienį nuvažiauvau. Lūkesčiai nebuvo apvilti. Netgi daugiau – lūkesčiai buvo viršyti. Gėlės, moterys ir antys, nors gal motyvų minėti ir nederėtų, nes jie pavadinti skaičiais (ambicingai – keturženkliais numeriais, kas reiškia, kad yra arba bus daug). Išsipildymas.

Kažkur tarp Donaldo Kajoko iš rinktinės „Poezija, o gal ne ji“ ir Claude'o Lévi-Strausso „Laukinio mąstymo“ (Baltos lankos, 1997) knygos vidaus ir galinio viršelio su reprodukuota našlaite, kuri puošė prancūzišką knygos versiją, nes prancūziškas knygos pavadinimas *La pensée sauvage* prancūzų kalboje turi dvi reikšmes: „laukinis mąstymas“ ir „našlaitė“.

Šalia šių metaforų ir gėlės sau akcentuočiau ir 1997-us lietuviško vertimo išleidimo metus, smalsius ir audringus. Tais metais dirbau „7 meno dienoje“ ir gyvenau, kaip ir visi, analoginį gyvenimą. Ranka rašyti rankraščiai, tekstų surinkėja,

stacionarūs skambučiai, vos spėjusios išdžiūti nespalsvotos nuotraukos tiesiai iš laboratorijos, kurios transportuojamos kojomis, rūkalų rūkas sausakimšoje redakcijoje ir begalinis azartas. Claude'as Lévi-Straussas padėjo išspręsti tuometinio dievaičio Artūro Railos automobilų, okupavusių Šiuolaikinio meno centro salę, meistrų kūrybą, o laukinė našlaitė įsisėgė giliai į atmintį kaip sudėtingo uždavinio sprendimas.

Šia ilgoka įžanga bandau paaiškinti savo silpnynes ir traukas. Link žiedų, link pofotografinės tapybos

NUKELTA Į 8 PSL.

Kelkis dar sykį

Antano Jasenos oratorijos „Miraculum“ premjera Laisvės gynėjų atminimui

KOTRYNA LUKŠYTĖ

Sausio 13-osios tradicija kupina nuoširdžios pagarbos. Kasmet Vilniuje dega laužai, languose žiba žvakutės. Viena iš prasmingų tradicijų – kasmetis koncertas „In memoriam“. Tokia proga kartais būna atliekamas originalus, išskirtinai šiai progai sukurtas kūrinys. Šiais metais tokia garbė teko Antanui Jasenkai. Šis įvairiapusiškas menininkas, išbandantis jėgas įvairiais stiliais, sausio 12 d. Šv. Jonų bažnyčioje pasauliui pristatė oratoriją „Miraculum“, kurios siužetui įkvėpimo sėmėsi iš biblinės Jobo istorijos. Kūrinį atliko Lietuvos kamerinis orkestras, valstybinis choras „Vilnius“ (meno vadovas ir dirigentas Artūras Dambrauskas), solistai Lina Dambrauskaitė, Rafailas Karpis, Mindaugas Jankauskas, Žygimantas Galinis, skaitovas aktorius Darius Meškauskas. Dirigavo Artūras Dambrauskas. Koncertą tiesiogiai transliavo LRT Plius.

Koncertas tęsė ir dar vieną tradiciją, susijusią su Lietuvos kameriniu orkestru. 1991 m. pasaulinį pripažinimą pelnęs kompozitorius Alfredas Schnittke, išgirdęs apie sausio 13 d. įvykius, buvo labai sukrėstas, todėl bibliotekoje susirado sutartinių knygą ir naudodamas jų melodijas sukūrė „Sutartines“ styginių orkestrui. Rankraštį iškart išsiuntė savo geram bičiuliui, tuomečiam orkestro vadovui Sauliui Sondeckiui, ir orkestras kompoziciją atliko jau vasario 5 d. Nacionaliniame operos ir baletų teatre. Kaip galima skaityti iš prisiminimų, tai būta labai emocionalios premjeros, kai visi – ir klausytojai, ir

atlikėjai – buvo stipriai sujaudinti. Todėl ir ši vakarą orkestras pradėjo Schnittkės „Sutartinėmis“.

„In memoriam“ vakaro ašis – Antano Jasenos oratorija „Miraculum“. Per pastaruosius keletą metų teko girdėti nemažai jo monumentalų orkestrinių ar chorinių kūrinių. Pavyzdžiui, gimtąjį Kauną jis apdovanojo net dviem simfonijomis, papildydomis choru ir solistais. Jau kelis dešimtmečius itin aktyviai teatro srityje besidarbuojantis kompozitorius neseniai (pernai gruodžio mėnesį) pristatė baletą „Pradžioje nebuvo nieko“ premjerą Nacionaliniame operos ir baletų teatre. O man neatrastas dalykas – Jasenos dėmesys religinėms temoms. Taigi oratorija, atrodo, yra natūraliai pribrendęs viso to vaisius.

Pats kompozitorius oratorijos žanro pasirinkimą pagrindė tuo, kad jis yra artimiausias teatrui, tačiau vietoj vaidybos sceniniame kūrinyje lieka daugiau vietos žodžiui ir istorijai. Šiuo atveju žodis pasirinktas labai apgalvotai – beveik visa dainuojamoji libreto dalis (solistai, choras) yra prozinis tekstas iš Jobo knygos, meniniu požiūriu vieno gražiausių Biblijos tekstų.

Dievas pasiunčia angelą išmėginti Jobo tikėjimo, leisdamas visaip jį bausti, tik neleidžia atimti gyvybės. Netekės šeimos, turtų, sveikatos Jobas lieka ištikimas Dievui. Galiausiai įvyksta stebuklas – Viešpats Jobą apdovanoja, sugrąžina visa, ką šis yra praradęs. Jasenka čia brėžia paraleles su Lietuvos istorija. Ir vienu, ir kitu atveju pagrindinis veikėjas visko neteko, iškilo grėsmė jo identitetui. „Nepriklausomybę atgavome,

nes tikėjome ir buvome atkaklūs. Šiandieną vėl aštrėja klausimas, kaip galime apginti savo identitetą nuo gresiančio pavojaus“, – pokalbyje sakė kompozitorius. Mančiau, būtent tą tvirtumą ir atkaklumą išaukštino vakaro premjera.

Prologui ir epilogui kompozitorius pasirinko Urtės Jasenos eilėraštį, kuriame ji pabrėžia laisvą dvasią bei viltį ir širdį. Dievas (aktorius Darius Meškauskas) skaito paties kompozitoriaus rašytas eiles, kuriose susipina nuorodos ir kultūriniai kodai, išsibarstę po visą istoriją. Įdomi ir vizualioji pusė: solistai, nusigrimavę veidus baltai, apsigaubę vienuolių abitais, priminė statulas, panašias į stūksančias Šv. Jonų bažnyčioje (scenografė, kostiumų dailininkė Giedrė Brazytė). Įspūdingai atrodė projekcijos ant barokinio bažnyčios altoriaus, kur minimalistinės tiesios linijos „klupo“ ant neįgaus paviršiaus (šviesų dailininkas Vilius Vilutis, videografas Artis Dzerve iš Latvijos).

Oratorijoje Jasenka atskleidžia savo sugebėjimą kurti charakterius, ypač chorinėje muzikoje. Kiekvienam veikėjui suteiktos ryškios muzikinės savybės, užkoduotos ir ritmikoje, ir faktūroje. Pavyzdžiui, Zofarui atkalbinėjant Jobą nuo jo misijos, violončelės partijoje skamba burdonas, o melodiją atlieka žemi vyrų balsai, taip sukuriant žydiško skambesio koloritą. To kontrastas – labai skaidrūs choro komentarai, nuolatos skambantys tarsi klausiamąja intonacija. Prologe ir epilogė daug dėmesio skiriama kylančios intonacijos žodžiams „viltį – širdį“, tarsi apibendrinantiems esmines temas. Dievo vaidmenį atlieka dar du solistai – Lina Dambrauskaitė ir

Oratorija „Miraculum“. Choras „Vilnius“, LKO, solistai, dirigentas A. Dambrauskas

Mindaugas Jankauskas, kurie savo partijas dainavo įsijautę, švariai intonuodami. Jų aukštiesiems balsams kontrastavo charakteringasis bosas HaSatanas – Žygimantas Galinis.

Nemažai svorio tenka pagrindinio veikėjo Jobo (Rafailas Karpis) partijai. Jam suteiktas muzikinis balsas visuomet ryžtingas, kapoto ritmo. Jo žodžiai „Nuogas atėjau, nuogas sugrįšiu. Viešpats davė, Viešpats atėmė“ atskleidžia Jobo nuolankumą Dievo valiai, bet muzikoje – tvirtumą. „Miraculum“ pradžioje Jobo intonacijos dainingos, ilgesingos. Tačiau sulaukiančio „gundymų“ iš Bildado, Elifazo ir Zofaro (choro solistai) Jobo balsas tampa ryžtingas, melodijoje pabrėžiami šuoliai, ypač išryškina mas motyvas, per kurį dažniausiai skamba žodžiai „Aš nekaltas!“ ir „Štai ir viskas!“. Ši motyvą Karpis atlieka aštriai, *staccato*. Turiu pripažinti, kad toks ryžtingas Jobo paveikslas man buvo kiek netikėtas.

Nuo pat pradžios oratorija dvelkė barokiniu skambesiu. Galbūt įtaką darė Šv. Jonų bažnyčios puošnumas?

1940-aisiais nuožmiai prasiveržusio karo draskomoje Europoje gimusio dirigento gyvenimo kelias paženklintas karo našlaičio dalia. Anksti netekęs tėvų, buvo liovėsis kalbėti ir prabilo tik tada, kai pradėjo mokytis groti fortepijonu. Tautos pianistės Wallydore Eschenbach globojamam jaunuoliui muzika nuo pat ankstyvos vaikystės tapo prieglobsčiu, jis iškovojo laurus tokiuose prestižiniuose pianistų konkursuose kaip ARD ir „Concours Clara Haskil“, vėliau pasuko į dirigavimo pasaulį, o jo mentoriai buvo legendiniai George'as Szellas ir Herbertas von Karajanas.

Maestro kviečiamas diriguoti patiems svarbiausiems pasaulio kolektyvams, jo veikla įvertinta įvairių šalių ir organizacijų apdovanojimais, o gausioje diskografijoje rikiuojasi aukščiausiai įvertinti jo kaip pianisto ir dirigento įrašai.

Filharmonijoje Vilniuje publika galės mėgautis jo diriguojamomis Josepho Haydno Keturiasdešimt

Stilingai artikuliuotas Lietuvos kamerinio orkestro skambesys neabejotinai sustiprino šį įspūdį, kaip ir plačios bažnyčios erdvės tarsi pasodrina Vilniaus choro balsų skambėjimą. Kadangi koncertas buvo transliuojamas, gyvo atlikimo metu įgarsinimui nebuvo naudojami mikrofona (beje, LRT mediatekoje galima rasti labai neblogą šio koncerto įrašą). Kita vertus, nemikrofonizuoti solistai kartais tarsi išstipdavo, ypač sunkiai girdėjosi teksto artikuliacijos.

Apskritai šios oratorijos muzikinėje kalboje galima jausti daug skirtingų įtakų. Oratoriją pradeda styginių *glissando*, nori nenori primenantys Krzysztofo Pendereckio sukurtą karo siaubo įvaizdį. Kartais buvo galima pajusti net ir Ganelino džiazto atgarsių. Tačiau bendras oratorijos „Miraculum“ įspūdis leidžia teigti, kad tai didingas kūrinys, kupinas kontrastų ir ryškių charakterių, įgalinantis suklusti ir apmąstyti dabarties žmonių pasirinkimus.

Anonsai

Filharmonijos scenoje susitiks batutos legenda Christophas Eschenbachas ir fleitos virtuozas Stathis Karapanos

2024-uosius Lietuvos nacionalinė filharmonija (LNF) ir Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (LNSO) pradeda itin ryškiu susitikimu. Sausio 20 d. orkestro muzikos koncerte su LNSO muzikuos batutos legenda Christophas Eschenbachas ir fleitos virtuozas Stathis Karapanos.

„Christophas Eschenbachas yra tikras fenomenas tarptautinėje aukščiausios klasės dirigentų lygoje“, – taip neretai pristatomas dirigentas ir pianistas, atstovaujantis intelektualiajai vokiečių tradicijai ir ištikimai ją puoselėjantis. Eschenbacho pavardė skamba ten, kur klausytojai susiduria su kvapą

LNSO gastrolės su Christophu Eschenbachu Vokietijoje

R. VALANČIAUS NUOTR.

gniaužiančiu muzikos repertuaru bei įspūdinga minties gelme pažymėtomis interpretacijomis.

Lietuvoje Eschenbachas viešės ne pirmą kartą, jau yra koncertavęs kaip dirigentas, o vyresnio amžiaus publika dar pamena skambinimą fortepijonu. Su LNSO

maestro irgi pažįstamas, yra dirigavęs šio orkestro gastrolėse Vokietijoje 2007 metais. Klausytojai, sekantys šio elitinio dirigento veiklą ir žinantys biografiją, jautriai žiūri ir į asmeninį maestro kelią – jo istorija yra įkvėpiančios vilties pavyzdys.

Raudų apoteozė

Sausio 13-osios proga Nacionaliniame operos ir baleto teatre skambėjo Henryko Góreckio „Raudų simfonija“

RITA ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖ

Stovėjau Nacionalinio operos ir baleto teatro papėdėje. Buvo neįmanoma sulaikyti ašarų: iš buvusių Sporto rūmų į Antakalnio kapines nešė tą žvarbią, kraujuotą naktį žuvusiųjų karstus. „Gera! įsižiūrėk ir niekada nepamiršk“, – pasakyčiau ir šiandien jaunėliui. Kokia tai dievų paslaptis, kad tąkart likome gyvi? Dabar Sausio 13-ąją į teatrą rinkosi kitokie žmonės nei į eilinę teatro šventę. Ėjo susikaupę, nuo atminimo laužų, neišsidabinę, ne vienas jų – pirmą kartą į tokius rūmus: fotografavo šviestuvus, analizavo sienų dizainą... Ir tu, padykęs vaike, čia! Paklausk amžinės kaip pasaulis motinos raudos...

Nerijus Masevičius perskaitė Sausio 13-ąją kritusiųjų pavardes. Stovinčiųjų salėje akyse – ašaros... Šį kartą skambėjo ne trafaretinės žinomų talentingųjų kompozicijos, bet lenkų kompozitoriaus Henryko Mikołajaus Góreckio Trečioji – „Raudų simfonija“ balsui ir simfoniniam orkestrui. Grojo Nacionalinio operos ir baleto teatro simfoninis orkestras, dirigavo Ričardas Šumila, solistė – Viktorija Miškūnaitė.

Sunki buvo Góreckio vaikystė. Per antrąjį gimtadienį mirė mama. Tėvas vedė kitą, o ji berniukui uždraudė skambinti mamos mėgtu pianinu. Vis dėlto įsiprašė į Rybnikų muzikos mokyklą. Priartėjo Antrasis pasaulinis karas. Viename iš pokalbių Góreckis pasakojo: „Baigęs vidurinę uždariau bendrųjų dalykų mokytoju. Kompozicija užsidegiau Karolio Szymanowskio mokinio, kompozitoriaus ir vargonininko, Bolesława Szabelskio klasėje Katovicų konservatorijoje.“ Su diplomu ištrūko į Paryžių. Pierre’as Boulezas ir Karlheinzas Stockhausenas buvo jo vedliai į modernią muziką.

Jo muzika patyrė serializmo, dodekafonijos įtaką. Kūriniai, su kuriais Góreckis tapo ryškiai matomas, atspindėjo naujosios muzikų kartos paieškų kelią, tendencijas. Klausytojus viliojo vitališkumu, ekspresija, įdomia koloristika, neįprastomis ansamblių sudėtimis. Jis tapo vienu ryškiausių lenkų modernių kompozitorių, greta Krzysztofo Pendereckio, Kazimierzio Serockio atstovavo sonoristikos kryptį. Tai svarbu žinoti atlikėjams.

Ryškėjo Góreckio potraukis prie balsu kuriamos dramos. Sukurta „Monodrama“ balsui, perkusijai ir kontrabosams, „Spiewy instrumentalne“ chorui ir orkestrui, kuriuos teko girdėti 1965 m. „Varšuvos rudens“ festivalyje. Ir vėlesniuose darbuose justai kompozitoriaus pastangos žmogaus balsu atskleisti dramą

„Raudų simfonija“. Viktorija Miškūnaitė

„Raudų simfonija“. Dirigentas Ričardas Šumila

(pvz., „Dainos apie džiaugsmus ir ritmus“, kurias 1996 m. dainavo dukra Anna Górecka). Iki 1992 m. Góreckis buvo žinomas kaip vienas iš kelių kompozitorių, atsakingų už pokario lenkų muzikos renesansą. „Mano vyras – padykęs avangardistas“, – jau po kompozitoriaus mirties sakė žmona Jadwiga Górecka. Tačiau Trečioji simfonija sudrebino lenkų muzikos pasaulį.

„Simfonią parašiau nuo 1976 m. spalio 30 d. iki gruodžio 30 d. Baden Badeno radijo stoties „Südwestfunk“ užsakymu. Premjera įvyko 1977 m. kaip 14-ojo tarptautinio šiuolaikinio meno festivalio dalis. Dainavo Stefania Woytowicz, grojo SWF simfoninis orkestras, vadovaujamas Ernesto Bouro“, – radijo laidoje pasakojo Góreckis.

Profesinėje scenoje buvo daug ginčijamasi, kūrinys vadintas revoliuciniu, tačiau simfonija „užmiršta“ mažne iki 1992 metų. Užtat Didžiojoje Britanijoje ir JAV „London Sinfonietta“ įrašas (dirigentas Davidas Zinmanas, sopranas Dawn Upshaw) lėmė, kad simfonijos populiarumas neįtikėtinai išaugo. Kūrinys atsirado klasikos topų viršūnėje, jo parduota daugiau nei milijonas kopijų, o tai gerokai viršija numatytą tipiško XX a. kompozitoriaus simfoninio įrašo pardavimą per visą gyvenimą.

Lietuvoje „Raudų simfonija“ skambėjo 2011 m. festivalyje „Gaida“ (Nacionalinis simfoninis orkestras, sopranas Božena Harasimowicz,

dirigentas Robertas Šervenikas), praėjus metams po autoriaus mirties. Gaila, kad tai nepaakino koncertų organizatorių Lietuvos melomanams scenoje dažniau pristatyti ryškiausią šio kompozitoriaus kūrybą.

„Raudų simfonijos“ muzika suskambo Peterio Weiro filme „Bebaimiai“ (1993) ir Juliano Schnabelio filmo „Basquiat“ (1996) garso takelyje, „Netflix“ seriale, Terrence’o Malicko filme „Paslėptas gyvenimas“ (2019). Meno galerija Santa Fė (Naujojoje Meksikoje) atidarė parodą, skirtą šio kūrinio įkvėptam vizualiajam menui (1995). Pasikartojantys motyvai tapo Johnso Hopkinso psichodelinių ir sąmonės tyrimų centro muzikos grojaraščio populiariausia daina. Kanadiečių choreografė Crystal Pite sukūrė pirmąją simfonijos dalį kaip baletą „Flight Pattern“ (2017), vėliau pateikė trijų dalių baletą „Light of Passage“ (2022).

Garbė Nacionaliniam operos ir baleto teatrui, kuris ryžosi nuostabius, bet dažnai Sausio 13-ajai atliekamus *Requiem* pakeisti kontroversiškiausiu Góreckio kūrinium. Simfonija dedikuota žmonai Jadwigai Góreckai. „Niekada nesiekiau paaiškinti simfonijos kaip atsako į politinį ar istorinį įvykį. Kūrinys yra motinos ir vaiko ryšių atgimimas. Daugelis mano šeimos narių mirė koncentracijos stovyklose: senelis žuvo Dachau, teta Aušvice. Tačiau Bachas taip pat buvo vokiečių – ir

„Raudų simfonija“. LNOBT orkestras, Viktorija Miškūnaitė, dirigentas Ričardas Šumila

M. ALEKSOS NUOTRAUKOS

Schubertas, ir Straussas. Kiekvienas turi savo vietą šioje mažoje žemėje. Taigi, Trečioji simfonija nėra apie karą, tai ne *Dies Irae*“, – sakė Góreckis.

Nuo ieškojimų dvylikatonių erdvėse kompozitorius grįžo prie tonalumo. Stilistinių proveržių ženklo griežtas paprastumas, raišką emancipavęs emocingumas. Pasirinkta ypatinga žodinė raiška. Lenkų kalba dainuojamas tekstas kraštutines emocijas perteikia nuo XV a. Lenkijoje žinoma malda. Tai Marijos, Jėzaus motinos, liūdesys prie kryžiaus. Mergelė Marija kalba su ant kryžiaus mirštančiu sūnumi. Kitas žodinis pranešimas – Zakopane ant buvusio gestapo kalėjimo sienos perskaitytas aštuoniolikmetės kalinės įrašas. „Man tai yra nuostabiai poetinis tekstas. Nežinau, ar profesionalus poetas iš tokių paprastų žodžių sukurtų tokį galingą darinį. Tai ne liūdesys, neviltis. Tai didžiulis motinos, praradusios sūnų, sielvartas“, – sakė kompozitorius.

Simfonijoje atsirado ir folkloristo Adolfo Dygaczio pasiūlyta Silezijos liaudies daina, kurioje atspindi Silezijos sukilime nužudyto sūnaus būseną. Būtent – būseną, kuri, pasak autoriaus, „kurta naudojant harmoninį minimalizmą ir supaprastintas muzikines tekstūras“. Simfonija sukonstruota iš paprastų harmonijų. Styginių liūdesys ir vienišas sopranas... *Lento, sostenuto, tranquillo ma cantabile* (lėtai, santūriai, ramiai, bet daininškai) – esminės trijų simfonijos dalių nuorodos.

Simfonija LNOBT scenoje pateikta apgalvotai: minimalus apšvietimas, išryškinta tik solistės Viktorijos Miškūnaitės povyza. Kiekvienoje dalyje ji pasirodo vis kitoje scenos vietoje. Atlikėjams kūrinys ypač sunkus: reikia įprasminti ne tik lingvistinį tekstą, bet ir interpretacijos paieškų kupiną lėto vyksmo emocingą turinį. Muzikologas Adrianas Thomasas yra prasiūkęs, kad „simfonijoje nėra stilistinių nuorodų, nors, jei būtų ieškoma pirmtakų, jų galėtų būti

rausta Bacho, Schuberto, netgi Debussy muzikoje“.

„Raudų simfonija“ skambėjo nuosirdžiai. Taip grojo ir kūrinį prastai intonuodami kontrabosai, ir ryškesnę solo partiją turėjęs fortepijonas, dėmesingos styginių grupės. Vis dėlto dirigentui vertėjo atkreipti dėmesį, kad simfonijos partitūroje pažymėta daugiau ženklų nei *piano* ar *mezzo forte*. Pirmoje dalyje norėjosi išgirsti ir ryškų *forte*, kompozitoriaus sumanytų emocijų kulminacijų, ir orkestro spalvą keičiantį *subito* koloritą, kuriam įtakos daro staiga nušvintanti mažorinė dermė. Man patiko Krzysztofo Drobo nusakytas simfonijos įvaizdis: „Tai „naujoji sonoristika“: svarbi joje tampa kiekviena detalė, kiekvienas garso spalvos pokytis, kūriniumi suteikta paslapties formulė, kuria grindžiama nenusakoma skambėjimo trukmė.“ Ši simfonija – orkestro spalvų virpėjimas, virš kurio skamba aistringa, skausminga motinos rauda.

Pasikartojančios *cantabile* nuorodos primena, kad žmogaus balsas ir jo niuansai simfonijoje svarbiausi. Gera vertintinos Miškūnaitės pastangos jautriai perteikti tekstą ir emocijas. Tačiau (gal dirigento sumanymu?) jos buvo gerokai prišlopintos. Per menkai jautėsi ryšys tarp šauktukų ir liepiamosios nuosakos, laiko ir jausmų priešpriešos, motinystės džiaugsmo ir ilgesio raiškos. Aistringa kančia, sopulys galėjo dar ryškiau skleistis gražiu, daugiareikšmiu Viktorijos vokalų. Apsiribota liūdnu verksmingumu. Net ir balsui pleventi virš spalvingo orkestro fono nepavyko, nes trečioje dalyje orkestras klausytojo dėmesį sutelkė ne į kuriamą spalvinę visumą ir kažkodėl į scenos gilumoje pastatytą solistę, bet į pirmųjų smuikų minimalistinę faktūrą.

Manyčiau, subrendusiam teatro orkestrui pateikiant malonias staigmenas, dirigentui kruopščiau pergalvojus interpretaciją, verta simfonią pakartoti ir didesnei melomanų auditorijai.

Begalybės ir amžinumo pojūtis

Olivier Messiaeno „Kvartetas laiko pabaigai“ „Organum“ salėje

DAIVA TAMOŠAITYTĖ

Olivier Messiaeno „Kvartetas laiko pabaigai“, kurį jis parašė 1940 m. karo belaisvių stovykloje Gerlice, Silezijoje, tapo vienu dažniausiai griežiamų kūrinių pasaulyje. Viena tokios sėkmės priežasčių galima laikyti nepaprastą kompozitoriaus išradingumą ir kalbos naujumą, šiandien skambantį kaip niekad aktualiai ir stebinantį nė kiek ne mažiau nei prieš aštuoniasdešimt metų. Taip pat muzikantai mėgsta iššūkius, o šis opusas pasižymi kraštutiniai sunkiais techniniais uždaviniais tiek paskiriems instrumentams, tiek visam kvartetui ansamblio prasme. O svarbiausia priežastis turbūt yra faktas, kad Messiaenas, iš XX a. žymiausių kompozitorių modernistų išsiskiriantis ypatingu pamaldumu ir atsidavimu krikščionybės atspindėjimui muzikoje, sunkiausiomis aplinkybėmis pranoko pats save, ne tik įveikdamas išgyventą Antrojo pasaulinio karo nevilgtį ir siaubą, bet ir sukurdamas nemirtingą gyvenimą teigiančią odę karo, mirties, naikinimo ir netikėjimo pergalėjimui. Kūrinių pats kompozitorius su kitais kalbiniais atliko 1941 m. sausio 15 d. nelaisvėje, lageryje.

Messiaeno sąsajos su Lietuva ypatingos dėl Birutės Vainiūnaitės ir Algirdo Budrio asmeninio kūrybinio bendravimo su kompozitoriumi Prancūzijoje dar sovietiniu laikotarpiu, o konkrečiai šį kūrinių sieja paties Budrio (atliko 1980 m. su Birute ir Audrone Vainiūnaitėmis, Augustinu Vasiliausku) ir jo mokinių Juliaus Černiaus (atliko

Koncerto akimirka

D. TAMOŠAITYTĖS NUOTR.

1989 m.), Antano Taločkos ir Vytauto Giedraičio interpretavimo tradicija. Tai buvo ir pirmasis Messiaeno opusas, kurį išgirdo Lietuvos klausytojai.

Kone kiekvienas klarnetininkas šį kvartetą laiko vienu svarbiausių repertuaro kūrinių, savo meistriskumo ir intelektualumo įrodymu, pavyzdžiui, 2023 m. pabaigoje Klaipėdos festivalyje „Permainų muzika“ vienintelį koncertą pagriežęs „Anzū Quartet“ su kompozitoriumi ir klarnetininku Keno Thomsonu. Kūrinys patrauklus ir spalvingas, o jo tobulinimas, regis, nesibaigiantis. Kadangi opusas jungia skirtingas plotmes, kurių amplitudė didžiulė, jam gerai atlikti reikalinga maksimali visų atlikimo parametrų vienovė.

Lietuvoje šis kūrinys skamba, galima sakyti, vis dažniau. Minėtai tradicijai atstovavo „Kaskadų“ trio ir Antanas Taločka, „FortVio“ ir Vytautas Giedraitis bei visa serija koncertų 2022 m., skirtų Messiaeno 30-osioms mirties

metinėms. Šia proga klarnetininkas Giedraitis su nauja sudėtimi – Rasa Vosyliūte (smuikas), Giedre Dirvanauskaite (violončelė) ir Justu Šerveniku (fortepijonas) – susibūrė tik šiam kūriniui atlikti įvairiuose festivaliuose ar koncertuose: XIX Chaimo Frenkelio vilos, Pažaislio, Tytuvėnų festivaliuose ir ką tik Vilniuje, „Organum“ salėje. 2022 m. X Tarptautinis M.K. Čiurlionio festivalis į programą taip pat įtraukė „Kvartetą laiko pabaigai“, kurį lapkričio 22 d. Vilniaus rotušėje įspūdingai atliko Julija Ivanovaitė (smuikas), Samas Lucasas (violončelė; Australija, Vokietija), Paulius Anderssonas (fortepijonas) ir Rimvydas Savickas (klarnetas). Įstabu tai, kad kiekvienas pasirodymas esti visiškai skirtingas įtaigumo požiūriu ir atskleidžia pačių atlikėjų brandos ir suvokimo lygmenį, taip pat atlikimo laiko dvasią bei jo estetines madas, tačiau visiems būtinas labai aukštas profesinis pasirengimas.

„Organum“ salėje sausio 12-ąją skambėjęs atlikimas apokaliptines nuotaikas, katalikiškumą, kompozitoriaus suvokiamą kaip dvasinės tikrovės visuotinumą, šiame opuse pranokstantį vietos, laiko ribas ir išreiškiamą struktūriniu „neapibrėžtumu“ bei didžiuliais kontrastais, perteikė optimistiškiau, kaip žemišką pradą vietoj sutelktumo į vidinius skambesius ar kulminacinių vietų vualiavimo, simboliškai atskiriant pasaulio ir dangaus sferas. Nedidelė koncertinė erdvė ir tokio pobūdžio koncepcija leido tarsi iš arti pažvelgti į instrumentų partijas, tačiau bendra interpretacinė idėja nebuvo iki galo išreikšta. Tad tam, kad muzika pradėtų virpėti, įkrautų atmosferą ir „pakeltų nuo žemės“, reikia dar daug įtempto triūso ir pastangų vienodinimo.

Vis dėlto tokiai semantinei išsklaidai kūrinys taip pat dėkingas; aštuonios dalys leidžia pasirodyti kiekvienam instrumentui atskirai ir grupėmis, žaisti tembrais, tempų kaita, štrichais, sukurti skirtingas būsenas ir daugybę kitų efektų, ir tam padeda autoriaus nuorodos tekste bei papildomi komentarai. Ši įvairovė buvo pateikta meistriškai. Tačiau dėl prieigos subtilumo galima ginčytis: „chaotiškas“ I dalies paukščių čiulbesys taip pat turi neapibrėžtumo logiką, nėra pasimetęs erdvėje, o fortepijono garsai irgi neturėtų būti panašesni labiau į pasakiško siužeto partitūrą, nei į pastangas sukurti tikėjimo paslapties garsines metaforas. Judrioje dalyse pianistui linkėčiau paieškoti ne tiek pabrėžtinio charakterio akcentavimo, kiek tembrinių spalvų, sodrumo. Kitur (II, V, VIII dalys)

ir violončelės, ir smuiko solo, ir duetai skambėjo kaip raiškūs pasakojimai, gražiu garsu sukaupiai vedami rečitatyvai, lydimi jautraus gerai ansamblių jaučiančio pianisto partijos.

VI dalis „Įniršio šokis septyniems trimitams“ dėl sudėtingos ritmikos ir nutrūktgalviškų uni-sonų, kaip visada, sulaukia ypač didelio klausytojų dėmesio; girdėjome ir „ledinio svaigulio bangas“, ir į pabaigą sutankintą registrų kaitą, tad techniškai viskas buvo atlikta profesionaliai.

Kontrastus tarp dangaus ir žemės kompozitorius perteikia taip pat dinamine skale nuo *ppp* iki keturių *forte*. Laikas–antlaidiškumas, liūdesys–džiaugsmas, tamsa–šviesa, tylą–garsas – tai semantinės antinomijos, sudarančios klarneto partijos III dalyje „Paukščių bedugnė“ prasminį pagrindą. Šį išskirtinį solo Vytautas Giedraitis atliko virtuosiškai, gražiu tonu, įprasmindamas muzikinius charakterius ir sujungdamas „šokinėjančią“ medžiagą į darnią visumą.

Kadangi Messiaeno kūryba reikalauja ypatingo pomėgio ir nemažų laiko sąnaudų, toliau dirbant su tekstu įsiklausymas į dermes, melodikos ir harmonijos priemonės kaip tam tikrą psichologinę būseną gali padėti atrasti raktą į, anot autoriaus, iš esmės nematerialią, sudvasintą kūrinio muzikinę kalbą, sukurti dar paveikesnį begalybės ir amžinumo pojūtį.

Anonsai

Dviejų talentų koncertas „Organum“ salėje

Sausio 20 d. 18 val. „Organum“ salėje skambės kamerinės vokalinės muzikos koncertas „Tarp pasaulių“. *Lied* žanro šedevrus atlieka Tomas Kildišius (baritonas) ir Gustas Raudonius (fortepijonas). Šie talentingi muzikai pernai laimėjo *Grand Prix* prestižiniame N. ir L. Boulanger *Lied* konkurse Paryžiuje.

Kildišiaus ir Raudoniaus duetas aktyviai dirba nuo 2022-ųjų. Jų repertuaro pagrindą sudaro vokiškųjų kraštų dainos (*Lied*) ir prancūzų *Méلودie*, jie taip pat domisi anglių ir lietuvių kompozitorių kūryba. Dueto kūrybinę veiklą stipriai veikė intensyvus darbas su *Lied* profesionalais Hansu Eijsackersu ir Konradu Jarnot. Be to, dainininkai tobulinosi

Tomas Kildišius ir Gustas Raudonius

ORGANIZATORIŲ NUOTR.

meistriskumo pamokose su Davidu Abramovitzu, Christophu Prégardieniu, Juliane Banse ir Waltraudu Österreichieriu.

Baritonas Tomas Kildišius didelę veiklos dalį skiria *Lied* žanrui. Spaudos jis giriamas už interpretacinę išraišką (*pizzicato.lu*) ir nepriekaištingą tarimą („NGZ

Neuss“). Dainininkas studijavo Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, vėliau Diuseldorfo Roberto Schumanno aukštojoje muzikos mokykloje pas Konradą Jarnot, taip pat Hanso Eijsackerso *Lied* klasėje. Kildišius nuolat koncertuoja Vokietijoje, Nyderlanduose ir Prancūzijoje. Jo oratorijų

repertuaras apima tokius kūrinius kaip Felixo Mendelssohno „Elijas“, Johano Sebastiano Bacho „Pasija pagal Matą“ ir Georgo Friedricho Händelio „Mesijas“. Jam buvo patikėta dainuoti per pasaulines Roberto Hollo, Wolfgango Abendrotho kūrinių premjeras. 2023 m. su armėnų pianiste Ani Ter-Martirosyan Kildišius išleido debiutinį albumą – Johannesno Brahmsio dainų ciklą „Gražioji Magelonė“.

Pianistas Gustas Raudonius studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Muzikos akademijoje, nuo 2020 m. studijuoja fortėpioną ir *Lied* meną Diuseldorfo Roberto Schumanno aukštojoje mokykloje, prof. Lisos Eisner-Smirnovos ir prof. Hanso Eijsackerso klasėse. Kaip solistas grojo Europos muzikos konkursų jaunimui susivienijimo (EMCY) organizuotuose koncertuose Vokietijoje ir Liuksemburge, koncertų serijoje „Visi S. Rachmaninovo etiudai paveikslai“

Lenkijoje ir Lietuvoje, Claude'o Debussy 100-osioms mirties metinėms skirtame projekte Kauno filharmonijoje bei „Organum“ salėje Vilniuje. 2017 m. su tenoru Ilja Aksionovu pristatė prancūzų kompozitorių dainų programą (ir CD projekte „Jaunieji Vaidilos klasikos talentai“), 2021 m. Vilniuje surengė conceptualų *Lied* rečitalį „Tolimai mylimajai“. Su mecosopranu Saule Šeryte parengė programas „Eduardo Mōrike's poezija dainose“ ir „Reynaldo Hahno dainos“. 2022 m. su sopranu Julia Wirth ir mecosopranu Valerie Eickhoff Vokietijos nacionaliniam transliuotojui SWR įrašė Schumanno ir Olivier Messiaeno dainų ciklus. Prancūzijos dienraštis „La Croix“ apibūdino Raudoniaus grojimą kaip „nuostabų ir spalvingą“.

ORGANIZATORIŲ INF.

Paskutiniai romantikos mohikanai

Apie choreografą Vytautą Brazdylį

ŽILVINAS DAUTARTAS

Gal ir natūralu, kad vis agresyviau klasikinio šokio pasaulyje svariausias pozicijas užima naujoji choreografų karta, savo kūrybą grindžianti proceso tempu, lakoniškumu tiek choreografijoje, tiek ir scenografijoje, agresyviu vulgarumu, balansuojant ties riba, kartais net ir peržengiant raudonas linijas. Ir visa tai vyksta nepriklausomai nuo pastangų išsaugoti į sąmonę įsigėrusius etalonus. Neabejoju, jog ne vienas naujojo klasikinio šokio atstovas pateiks gausybę įrodymų, kad visa, kas dabar kuriama, jo supratimu, yra didžiausia teigiamybė, garantuojanti modernaus šokio su klasikos inkliuzais ilgaamžiškumą.

Gal ir taip, bet gyvenimas rodo, kad didesnė dalis eksperimentinių naujovių laikui bėgant „išblunka“, netenka savo aktualumo bei patrauklumo ir „pražūva kaip sapnas“. Tačiau dalis tų teigiamybių neretai prigyja klasikiniame šokyje, tuo prisidėdamos prie būtent klasikinio baleto ilgaamžiškumo. Neturime daug informacijos apie praėjusių laikų kovas ar varžybas tarp besiformuojančio klasikinio baleto korifėjų (nemanau, kad viskas vyko labai sklandžiai, abipusiu susitarimu), tačiau pirmieji istorikų užfiksuoti konfliktų daigai ryškėja praėjusio amžiaus pradžioje.

Viena pirmųjų, įžiebusių naujų kryptį choreografijos kibirkštį, buvo šios krypties pradininkė Isadora Duncan, dar gyvendama JAV pradėjusi kampaniją už „laisvojo šokio“ teisę į egzistenciją. Netrukus po sėkmingų gastrolių Senajame pasaulyje (Paryžiuje, Berlyne, Londone ir kitose Europos sostinėse) „laisvojo šokio“ užkratas išplito vos ne po visą pasaulį, neaplenkdamas ir Lietuvos, – 1919 m. lapkritį Laidinąją sostinę aplankė Olga Iljinskaja, dienraščio „Lietuva“ pristatyta kaip „Maskvos artistė“, ir lapkričio 30 d. Miesto teatre surengė vakarą koncertą. Atrodo, šis vizitas paspartino „šokio ir plastikos“ mokyklų atsiradimą Kaune. Kurį laiką jų buvo net kelios – Olgos Dubenecienės, Adelės Nezabitauskaitės-Galaunienės, Georgijaus Kiakšto, Olgos Iljinskajos, I. Lifmano, tad nieko nuostabaus, kad nors ir lėtai, „laisvojo šokio“ entuziastai būrėsi, vienijosi ir siekė pripažinimo, jei ne *de jure*, tai bent *de facto*.

Ir pasiekė: prisiminkime Danutės Nasvytytės Ritminės gimnastikos ir išraiškos šokio studiją Kaune arba Birutės Letukaitės sukurta ir išsaugotą Kauno šokio teatrą „Aura“. Tad nesistebėkime, kad šokio pasaulyje atsirado daugybė grupių ir kolektyvų, save vadinančių akademijos, naujojo ar moderniojo šokio ir

Vytautas Brazdylis

LNOBT NUOTR.

kitais gražiais vardais. Bet esmė ne pavadinimas ar noras, o tai, kaip įgyvendini savo tikslus, kokią žinią skleidi ir kaip tai darai. Taigi ne-kvestionuokime tos ar kitos šokio krypties teisės į kūrybą, egzistenciją. Juk Kaunas didžiujasi ir Muzikiniu teatru, ir „Aura“.

Dažnai girdime teiginį: „Kas mūsų neužmuša, padaro stipresnius!“ Taip ir šokio pasaulyje. Bet kokie bandymai bet kokia kaina pasiekti geidžiamą rezultatą – absoliutų dominavimą, vietą po šlovės saule, įtaką nuomonės formavimui (čia tikrasis menas, o čia tik surogatas, nevertas dėmesio ir neturintis ateities) baigiasi jei ne visišku fiasko, tai bent grimzdimu į užmarštį. Laimi tas, kuris sugeba ne pasinaudoti varžovo silpnumu, o perimti tai, kas perspektyvu ir naudinga. Ir ta trintis, kuri kilo atsiradus „laisvajam šokiui“, padėjo klasikiniam baletui pakilti į kitą lygmenį ir išlikti. Juk jei ne Duncan kampanija dėl „laisvojo šokio“, pasaulis neturėtų nei „Mirštančios gulbės“, nei „Kvietimo šokiui“, nei „Boleró“ ar kitų choreografijos miniatiūrų, jau tapusių klasika. O mes neturėtume „Ant marių kranto“, „Jūratės ir Kastyčio“, „Baltaragio malūno“, „Barboros Radvilaitės“, „Pradžioje nebuvo nieko“. Juk viskas priklauso ne nuo mados, plagijavimo, o nuo žmonių, jų gebėjimų ne tik administruoti, bet ir jausti gyvenimo

pulsą, numatyti bręstančius pokyčius, atskirti grūdus nuo pelių. Ir tai, kas dabar vyksta Lietuvos šokio pasaulyje, dar kartą patvirtina posakį, kad po gulinčiu akmeniu vanduo neteka.

Laimė, kad kol kas tokių akmenų nematyti. Ir dar didesnė laimė, kad visais laikais šokio pasaulyje buvo žmonių, kurie tuos akmenis nurodavo, leisdami vandeniui tęsti savo misiją. Vienas tokių – Vytautas Brazdylis. Mokėsis M.K. Čiurlionio menų mokyklos Choreografijos skyriuje, baigęs Maskvos choreografijos mokyklą, buvęs baleto solistu Lietuvos operos ir baleto teatre, Brazdylis priskirtinas prie ryškiausių Lietuvos baletmeisterių. Studijos Sankt Peterburgo (tada Leningrado) muzikos akademijoje jam atvėrė galimybę ne tik statyti, kurti spektaklius, bet ir formuoti Lietuvos baleto ateitį. Tokią galimybę turėjo visi iki jo buvę baletmeisteriai, bet Brazdylis sugebėjo sujungti dvi tarpusavyje konkuruojančias choreografijos mokyklas. „Geležinė“ režisūra leido statant naują spektaklį laikytis pagrindinių dramaturgijos dėsnių (mokslų Maskvoje įtaka), o studijos Sankt Peterburge įskiepijo įprotį protingai laikytis akademinės švaros kuriant choreografinį tekstą. Gal todėl Brazdylis spektakliai buvo nepriekaištingi tiek veikalo minties, idėjos, tiek choreografinio teksto, atitinkančio

Rūta Krugiškytė ir Vytautas Brazdylis balete „Don Kichotas“

akademinio švarumo reikalavimus, atžvilgiu. O tai ir lėmė baletmeisterio profesionalumą.

Kaip baletmeisteris Brazdylis 1978 m. debiutavo Ludwigo Minkaus baletu „Don Kichotas“. Po premjeros kovo 25 d. savaitraštyje „Literatūra ir menas“ rašiau: „Mūsų baleto scenoje seniai bemačiau tiek daug gyvumo, temperamento, trykšte trykštančio humoro. „Don Kichotas“ tuo ir žavi. <...> Apie baletmeisterio – statytojo darbą šiame spektaklyje kalbėti kebloka, nes kas dabar gali pasakyti, kaip iš tikrųjų atrodė M. Petipa ir A. Gorskio „Don Kichotas“. Manau, kad V. Brazdyliai pavyko spektaklyje išsaugoti šių baletmeisterių-statytojų šokių stilių. Sekdamas A. Gorskiu, sapno paveiksle į sceną jis išleido visą būrį šaunių amūriukų, gražiai pagyvinančių paveikslą ir linksmai

Vytautas Brazdylis balete „Don Kichotas“

R. MIČIŪNO (VLE) NUOTR.

klasikiniai šokiai neišsiskiria savo efemeriskumu.“

Neabejoju ir neginčiju, kad kiekvienas turi teisę turėti ir reikšti savo nuomonę, tačiau abejoju, ar aklas

Fragmentas iš Antano Rekašiaus baleto „Amžinai gyvi“ (choreografas Vytautas Brazdylis)

M. ALEKSO NUOTR.

jį nuspalvinančių. Ankstesniuose „Don Kichoto“ pastatymuose sapnas visuomet būdavo kuriamas labai rimtai, klasiškai. <...> Paskutinis, trečiasis, veiksmas – tikras šokio stichijos triumfas, kurį kiek silpnina Espados ir gatvės šokėjos duetas. <...> Neneigiu, kad spektaklis neturi trūkumų – jų yra, kaip ir bet kuriame kitame, tačiau negalima nutylėti privalumų, apie kuriuos jau kalbėjau.“

Vienas geriausių Brazdylis pastatymų – antroji Léo Delibes'o baleto „Kopelija“ redakcija. Po premjeros baleto kritikė ir istorikė Aliodija Ruzgaitė savaitraštyje „Literatūra ir menas“ (1983 m. lapkričio 19 d.) rašė: „Baletmeisteris V. Brazdylis naujame variante žymiai pakeitė ir patobulino solistų bei masinių šokių choreografiją. Daugelis šokių lengvi, akvareliški, juose daug smulkios kojų technikos, gražios rankų plastikos. Pirmame veiksmo savo elegancija, švelniu temperamentu išsiskiria mazurka. Vis dėlto minėtas veiksmas ištęstas, monotoniškas. Man atrodo, kad klysta jaunieji baletmeisteriai, atsisakydami charakteringų šokių, juos „pakeldami ant pirštų“. Tada išnyksta kontrastas:

laikymasis to, kas buvo prieš kelis dešimtmečius, gali daryti teigiamą poveikį augimui. Keičiasi kartos. Ne tik atlikėjų, bet ir baletmeisterių. Ir kiekviena karta ne tik savaip interpretuoja, bet ir įneša savo supratimo, emocijų, pateikia savą traktuotę, net jei ir remiasi originaliu choreografiniu tekstu. Prisiminkime Marijų Petipa, teigusį: „Talentingas baletmeisteris, atnaujindamas senus baletus, šokius kurs vadovaudamasis savo fantazija, savo talentu bei žiūrovų skoniu ir negais laiko kopijuodamas tai, kas buvo kitų padaryta senais senais laikais.“

Šie žodžiai puikiausiai tinka apibūdinant baletmeisterio Brazdylis kūrybą, jo požiūrį į klasikos palikimą ir šių dienų situaciją bei tendencijas. Gyvenimas tęsiasi, viskas keičiasi labai greitai ir ne visi sugeba neatsilikti nuo besikeičiančios realybės. Vytautas neatsilikdavo, ir tai liudija ne tik jo statyti klasikiniai baletai – Piotro Čaikovskio „Spragtukas“, „Miegančioji gražuolė“, Minkaus „Don Kichotas“, bet ir, žinoma, Viačeslavo Ganelino „Baltaragio malūnas“ bei Antano Rekašiaus „Amžinai gyvi“.

Skirtingo teatro patirtys

Pokalbis su aktore Dvile Šilkaityte

INGRIDA JANKAUSKAITĖ

Aktorė Dvilė Šilkaitytė sukūrė vaidmenis tokiuose spektakliuose kaip „Ūbas caras“ (rež. Gintaras Varnas, Jaunimo teatras (JT), 2023), „Barbarai“ (rež. Ąrpądas Schillingas, JT, 2023), „Jauno žmogaus memuarai“ (rež. Eglė Švedkauskaitė, JT, 2022), „Don Kichotas“ (rež. Adomas Juška, JT, 2021), „Vienos miško pasakos“ (rež. Yana Ross, JT, 2019), „Balkonas“ (rež. Ėricas Lacascadeas, JT, 2019), „Autonomija“ (Schillingas, JT, 2018), „Lokis“ (rež. Lukaszas Twarkowskis, Lietuvos nacionalinis dramos teatras, 2017) ir kt.

Neseniai įvyko režisieriaus Gintaro Varno spektaklio „Ūbas caras“ premjera, į sceną sugrąžinusi „Šėpos“ teatrą. Ar esate jį mačiusi ir ką apie tai manote?

Nepriklausomybės atkūrimo išvakarėse Varno sukurtas „Šėpos“ teatras ir jo spektakliai buvo labai drąsus žingsnis. Žinau, kad pažiūrėti Teatro sąjungos salėje vaidinamų spektaklių rinkdavosi daugybė žmonių. Politines aktualijas vaidinti humoristiškai su lėlėmis, parodijuojančiomis istorines asmenybes, buvo nauja ir drąsu. Gyvai spektaklių matyti neteko, bet esu žiūrėjusi videoįrašus.

Kaip atrodė spektaklio „Ūbas caras“ kūrybinis procesas?

Pasak spektaklio dramaturgo Sigitą Parulskio, tai tirono, tiksliau, eilinio ir menko valdininko, vartimo tironu istorija. Režisieriaus Varno pasirinkimas – grįžti prie politinio „Šėpos“ teatro žanro. O kūrybinis procesas nebuvo lengvas. Užsitęsė dramaturgo paieškos, kol juo tapo Parulskis. Tuo pačiu metu repetavome spektaklį, tai, kas jau

Dvilė Šilkaitytė

D. MATVEJEVO NUOTR.

parašyta, ir laukėme, kas bus sukurta toliau. Kadangi spektaklyje daug istorinių personažų, kiekvienas aktorius kuria po tris ar keturis skirtingus vaidmenis. Repetuoiant kartais iškildavo dilema – kodėl turime domėtis kokia nors apgailėtina persona. Ir vis dėlto turėjome, nes bandėme kurti jos šaržą. Kūrybos procese dalyvavo daug aktorių, tarp jų ir kviestiniai iš kitų teatrų, – tai tik praturtino darbo procesą. Manau, kad Varnas sukūrė makabrišką teatro reiškini.

Lietuvos nacionalinio dramos teatro didžiojoje scenoje po rekonstrukcijos vėl rodomas spektaklis „Lokis“. Kaip sekėsi sugrįžti į kuriamą vaidmenį?

Režisieriaus iš Lenkijos Lukaszio Twarkowskio sukurtas „Lokis“ yra unikali patirtis. Visi spektaklio dalyviai labai jį myli ir visi laukėme jo sugrįžimo. Buvo truputį bangu, ar po penkerių metų pertraukos pavyks jį „pažadinti“. Tikiu, kad mums pavyko. Būvimas ir dalyvavimas šiame spektaklyje – tai kažkas visai nepatirto, čia apima ypatinga euforija. Pavyzdžiui, dvidešimt minučių trunkantis šokis, kuris mus išneša į visai kitokią realybę... Todėl esu be galo dėkinga likimui, kad ir tokį teatrą esu patyrusi.

Vaidinate dviejuose režisieriaus Ąrpądo Schillingo spektakliuose – „Autonomija“ ir „Barbarai“. Kaip skyrėsi jų kūrimas?

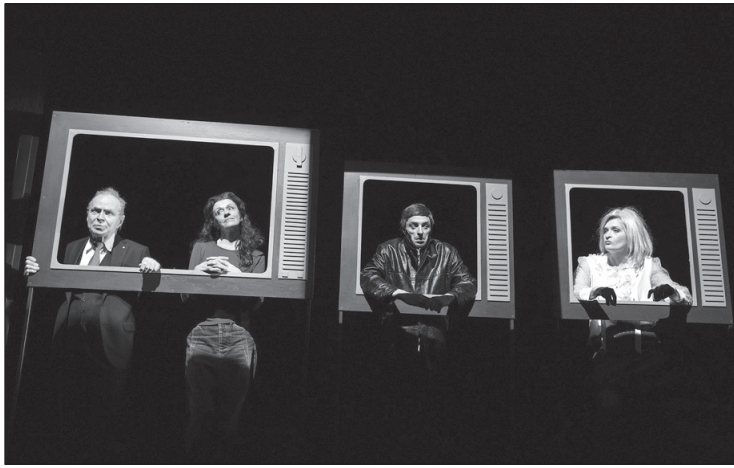
„Autonomija“ Schillingas kūrė iš improvizacijų su aktoriais. Jis žinojo temą ir paskirstęs mus poromis duodavo užduotį kurti istorijas. Kai suvaidindavome jo užduotą temą, jis vis pridėdavo „mėsos“ – fantazuodavo apie mūsų gyvenimus, santykius ir siekius. Šis režisierius yra išskirtinės fantazijos, talento ir laisvės žmogus. Repetuoiant „Barbarus“ buvo kita situacija. Spektaklį statėme pagal literatūros kūrinių, romaną. Turėjome nedaug laiko, todėl režisierius laikėsi tvirtos savo koncepcijos, o mums reikėjo tik spėti jį išgirsti ir suprasti.

Už vaidmenį spektaklyje „Vienos miško pasakos“ buvote nominuota „Auksiniam scenos kryžiui“. Kuo svarbus šis vaidmuo ir kaip sekėsi jį kurti?

Visi keturi režisieriai, apie kuriuos kalbame, labai skirtingi, bet dirbti su kiekvienu iš jų aktoriui yra didelė dovana. Taip buvo ir su Yana Ross „Vienos miško pasakose“. Išlikęs išpūdis, tarsi ji tik stebėjo, žavėjosi ir netrukė aktoriui būti scenoje. Jautėme didžiulį pasitikėjimą. Tai begalinis kūrybinio proceso lengvumas. Šiame spektaklyje esu poetiškos sielos moteriškė. O poeziją mano personažui kūrė dramaturgas, turintis unikalių humoro jausmą, Mindaugas Nastaravičius.

Vaidinate dviejų jaunų ir perspektyvių Lietuvos režisierių – Adomo Juškos ir Eglės Švedkauskaitės – spektakliuose. Kokį išpūdį paliko darbas su jais?

Adomas ir Eglė – itin talentingas jaunimas, o jų darbo procesas ir teatrinė kalba labai skirtinga.

Vytautas Anužis, Dvilė Šilkaitytė, Donatas Želvys ir Giedrė Giedraitytė spektaklyje „Ūbas caras“
L. VANSEVIČIENĖS NUOTR.

Adomas stebina spalvinga vidinio pasaulio fantazija, gelme ir jautria siela. Jo spektakliuose alsuoja tokios vertybės kaip meilė, grožis, tikėjimas, ištikimybė, tiesa. Eglė yra labai doras ir sąžiningas žmogus sau bei kitiems. Spektakliuose ji kalba apie tai, kas ją iš tiesų jaudina – mūsų šaknys, mūsų praeitis, kuo gyvena mūsų tėvai, seneliai. Eglės spektakliai estetiški, minimalistiniai, išgryninti, keliaujantys į esmę. Deja, ne visi jauni teatro režisieriai turi ką pasakyti, nors jiems ir suteikiamos visos galimybės statyti spektaklius.

Prie Jaunimo teatro trupės prisijungia vis daugiau jaunų aktorių. Kokius juos matote ir kaip atrodė jūsų įsiliejimas į šio teatro trupę?

Man vienas svarbiausių kriterijų kuriant spektaklį yra šilta atmosfera. Kadangi mūsų teatro kolektyvą sudaro puikūs, šilti, geru humoro jausmu ir saviironija pasižymintys žmonės, tai ir jaunieji gana lengvai įsilieja į senbuvų kompaniją. Labai džiaugiamės naujais talentais.

Kai aš atėjau į teatrą, ir mane labai šiltai priėmė. Tada buvau trečiame akademijos kurse ir repetavau a.a. režisierės Irenos Bučienės spektaklyje pagal Augustą Strindbergą „Pelikanas“. Mano partneriai buvo teatro žvaigždės – Kristina Kazlauskaitė, Saulius Bareikis, Gerardas Žalėnas. Į juos visus žiūrėjau kaip į likimo dovaną. Net pati sau pavydėjau!

Jaunimo teatre dirbate jau beveik trisdešimtmetį. Kaip per tą laiką jis pasikeitė?

Kai atėjau dirbti į teatrą, spektakliai buvo kuriami remiantis klasikine ar šiuolaikine dramaturgija – komedija, tragedija, tragikomedija. Dabar spektakliai statomi pagal grožinę literatūrą, romanus, naudojamos šiuolaikinės technologijos, videoekranai, filmuota medžiaga, šokis, judesys. Režisierius ir aktoriai dažnai būna bendrakūrėjai. Anksčiau po spektaklio niekas neskubėdavo namo, vykdavo pokalbiai, aptarimai, diskusijos. Dabar visi lekiamo namo.

Kokie kūrybiniai planai laukia?

Artimiausiu metu nieko naujo nerepetuosiu. Po intensyvaus darbo norisi laiko sau. Tiesa, norėčiau sugrįžti į kiną. Jis mane taip pat labai ir kiek kitaip traukia.

Ar stebite kolegų darbus? Kokie pastarieji kūriniai įsiminė?

Tikrai stebiu kolegų spektaklius, nors ir reikėtų žiūrėti daugiau. Vieną didžiausių išpūdžių man padarė Vilniaus mažojo teatro spektaklis „Dėdė Vania“, režisuo-tas Tomi Janežičiaus. Spektaklyje matyti, kaip jaučiasi aktoriai, – jie tiesiog mėgaujasi tuo, ką daro: žaidžia, improvizuoja, dūksta. Ir tai labai „skanu“ stebėti. Nors tai pjesė, kurią moku mintinai ir mačiau daugybę pagal ją sukurtų darbų, šiame spektaklyje ji buvo interpretuojama šiuolaikiškai ir naujai.

Kasdienybės šurmuly

„Vieno garso istorija II“ Jaunimo teatre

GRETA VILNELĖ

Jaunimo teatre naujo Arturo Bumšteino kūrinio „Vieno garso istorija II“ premjera įvyko visapusiško visuomenės išsiblašymo laikotarpiu – prieš pat didžiąsias metų šventes, kai teatro pasaulio epicentre puikavosi Lietuvos nacionalinio dramos teatro didžiosios salės atidarymas, po kurio vyko priekeltų kultinių spektaklių „Tartiufas“ (rež. Oskaras Koršunovas) ir „Lokis“ (rež. Lukaszas Twarkowskis) rodymai. Šiuo nepatogių premjerai metu kamerinė Jaunimo teatro „Salė 99“

atskleidė savo potencialą, tapdama idealia vieta eksperimentiniam garso vyksmui (Bumšteino kūrinys peržengia spektaklio sampratą ribas).

„Vieno garso istorija II“ prasideda prietemoje, iš visų pusių apgaubiant įkyriam, monotoniškam triukšmui. Žiūrovai mintimis tarsi perkeliama į egzistencialistinę Jeano-Paulio Sartre'o pjesę „Musės“, pabrėžiančią žmogaus pasirinkimo laisvę, visuomenei išgyvenant žmogiškosios būtis (*human condition*) krizę. Asociacija su „Musėmis“ kyla dėl Sartre'o pjesėje kuriamo pasaulio modelio, kuriame visur, kur bepasisekė, Argo gyventojus persekioja musių

zyzimas. Panašiai ir spektaklyje prietstinio vienodo garso priprantama, bet jis atlieka svarbią funkciją, įvesdamas žiūrovus į audiovizualinę patirtį, panardindamas į savotišką transą primenantį sapną. Sartre'o „Musėse“ nesibaigiantis zyzimas simbolizuoja likimą, o Bumšteino spektaklyje reiškia sunkiai apčiuopiamą nepapasakotą, galbūt kiek banalių, kasdienių istorijų šurmulį, dažnai pamirštamą, tačiau sudarantį nemenką dalį kiekvieno žmogaus tapatybės.

Pamažu ant galinės uždangos išryškėja tamsiai pilkšvas apskritimas, į sceną įeina Antonas Lukoszevieze

su violončele ir, atsisdėjęs ant su-lankstomos kedės, ima monotoniškai griežti vieną natą. Vėliau pasirodo Ieva Rižė su baltu balionu, kurį palieka priešais tamsią, apvalią dėmę ir pasitraukia į tamsą. Atlikėjai į sceną ateina tikslin-gai, teatrališkumo čia nėra. Lėtas vyksmo tempas leidžia žiūrovui pastebėti smulkiausias detales, ilgai-niui įsijaušti į tirštą kuriama pasaulio atmosferą: iš pradžių atrodo, kad scena beveik tuščia, tačiau vienodas tęstinis garsas kaip vakuuminis siurblys atskleidžia erdvės plastiškumą, ją suspaudžia. Tad pasirodę atlikėjai tampa nematomomis

skulptūromis vykstant dialogui tarp garso ir materialių objektų. Kad būtų lengviau įsivaizduoti, garsas Bumšteino kūrinyje materializuojasi kaip magnetinis laukas – akimis nematomas, bet sukaupus dėmesį pamatomas.

Ant balto baliono projektuojami išsilieję žmonių veidai (vaizdo projekcijų autorius Alanas Gurinas). Prasideda vienas per kitą šnekančių septynių aktorių (Kristinos Andrejauskaitės, Mato Dirginčiaus, Ievos Kaniušaitės, Alekso Kazanavičiaus,

NUKELTA Į 7 PSL.

Kūryba – ne tik dovana, bet ir atsakomybė

Pokalbis su aktore Vaiva Kvedaravičiūte

IGNAS ZALIECKAS

Aktorė Vaiva Kvedaravičiūtė sukūrė vaidmenis tokiuose spektakliuose kaip „Graži ir ta galinga: mimozos ir sirenos“ (Klaipėdos jaunimo teatras (KJT), 2022), „Miškelis“ (rež. Valentinas Masalskis, KJT, 2022), „Kreicerio sonata“ (rež. Masalskis, KJT, 2021), „Istrigė“ (rež. Ąrpądas Schillingas, KJT, 2021), „Delčia“ (KJT, 2020), „Motina“ (rež. Darius Rabašauskas, KJT, 2019), „Graži ir ta galinga: Lietuvos moterys“ (KJT, 2018), „Dvi Korėjos“ (rež. Kamilė Gudmonaitė, KJT, 2018) ir kt.

Grupė „Graži ir ta galinga“ išleido naują albumą „Mimozos ir sirenos“. Ką jums, kaip akto-rei, davė šis muzikinis kelias?

Apskritai muzika man yra ta kūrybos ir meno sritis, kurioje telpa daug erdvės saviraiškai. Nuo pat mažumės gyvenau su muzika, ji mane lydėjo ir lydi įvairiais gyvenimo tarpsniais kaip tam tikri sielos vaistai. Su muzika pailsiu, įsikvepiu, randu daug džiaugsmo ja dalindamasi ir ją kurdama. Akto-rine prasme muzikinė veikla labai papildo – kuriant, o ypač atliekant dainas taip pat reikia tam tikrų vaidybos gabumų, ypač mūsų tipo koncertuose, tad profesijai tai naudinga. Be to, dainuodama scenoje jaučiuosi laisva ir laiminga, manau, tai svarbiausias pojūtis, atkeliavęs kartu su mūsų grupės veikla.

Kaip muzikinė kūryba išplėtė jūsų teatro personažus? Ar pridėjo naujų elementų?

Prie konkrečių personažų kūrimo muzikinė veikla tiesiogiai neprisidėjo, tačiau padarė įtaką pačiam požiūriui į kūrybinį procesą ir savęs įgalinimą scenoje. Bet kokia veikla, susijusi su scena (ar ji būtų muzikinė, ar aktorinė), pagilina asmeninį suvokimą apie raišką scenoje, savęs pajautimą ir drąsą bet

Vaiva Kvedaravičiūtė spektaklyje-koncerte „Graži ir ta galinga: mimozos ir sirenos“

R. ŠEŠKAIČIO NUOTR.

kokia forma transliuoti tai, ką norima pasakyti. Be abejonės, jei kalbėtume apie tam tikrus spektaklius, kuriuose reikalingas dainavimas ar muzikinis išsilavinimas, tai, žinoma, muzikinė veikla šią dalį pastiprino. O visa kita yra vis nauji savęs pačios atradimai scenoje – ne tik teatro, bet ir muzikos.

Kokias temas leido atrakinti nukreiptas žvilgsnis į skirtingo laikotarpio Lietuvos moteris? Kaip tai keitė požiūrį į Lietuvos moterų istorijos kontekstą?

Pirmajame mūsų grupės „Graži ir ta galinga“ koncerte-spektaklyje „Lietuvos moterys“ buvo paliesta galingų ir gražių moterų tema – iš to gimė ir jos pavadinimas. Visos moterys, apie kurias skaitėme bibliotekoje ir kurių ieškojome, buvo vis įdomesnės ir labiau įkvepiančios. Tačiau svarbiausia žinia, kurią norėjome perteikti, yra ta, kad nesvarbu, ar tu Lietuvos prezidentė, ar močiutė, užauginusi šešis anūkus, esi nepaprastai graži ir galinga moteris. Šį jausmą po koncertų išsinešame ir mes pačios. Tiesa, vienas dalykas, į kurį visos atkreipėme dėmesį skaitydamos knygas apie Lietuvos istoriją ir joje dalyvavusias moteris, kad dažna jų buvo vaizduojama kaip vieno ar kito įtakingo

vyro žmona, bet daugiau dėmesio nesulaukė. Taip koncerte atsirado ir daina pavadinimu „Ienės“, skirta visoms moterims, kurios nebuvo pastebėtos ar atpažintos kaip atskiros istorinės asmenybės, o jų radome tikrai nemažai.

Kokios moterys įkvepia kurti šiandien? Ar tai istorinės asmenybės, o gal per muziką at-rastos veikėjos?

Kurti mane dažnai įkvepia ne ypatingos asmenybės, o tiesiog gyvenimas, kuris yra aplink mus ir mumyse, – jis nepaprastai gražus ir ypatingas ne vien tik meilės ar džiaugsmo apraiškomis, bet ir savo trapumu, laikinumu. Kuo toliau, tuo labiau suprantu, kad kūryba yra ne tik didžiulė dovana bei prabanga, bet ir atsakomybė, – laikui bėgant gyvenimas tampa vis pilnesnis, vis daugiau patirčių norisi koku nors būdu sudėti į kūrinius. Ilgą laiką prabuvus šiame kelyje nebeįmanoma nekurti, bet visad galvoju, kiek tam tikra kūryba yra reikalinga. O jei reikalinga – svarbu būti sąmoningai bei sąžiningai su savimi ir su tais, kurie stebės vieną ar kitą kūrinių arba jo klausysis.

Mane tikrai įkvepia tos moterys, kurios tiesiog mėgaujasi savo darbu, – kartais jų pasiklausiusi ar

su jomis pabendračiusi pasijuntu kur kas tvirtesnė dėl savo pasirinkimo, o kartais pradedu tam tikrus dalykus kvestionuoti. Tačiau ta aistra gyvenimui ir kokiai nors veiklai yra įkvepianti ir „vežanti“ – joje juntama pilnatvė. Beje, žmonės kalba, kad mūsų grupė ar mano asmeninis gyvenimas taip pat atrodo įkvepiantis. Kartais tokius dalykus gali pamatyti tik iš šono, ir labai malonu juos girdėti – vadinasi, judame gera linkme.

Ar kūrybinio kelio pradžioje jau turėjote minčių teatro scenoje pasakoti skirtingų moterų istorijas ir kalbėti apie kovą su klaidingais visuomenės įsitikinimais bei nelygybe?

Sąmoningai tikrai apie tai negalvojavau, bet tokios temos atsiranda natūraliai. Tiesiog kažkuriuo metu tarp grupės merginų ši tema iškilo, surezonavo ir įgavo gražų pavidalą. Manau, kad tam tikros temos atsiranda tada, kai iki jų užaugama. Kadangi esu moteris, žinoma, kad man aktualios įvairios su moterimis susijusios temos – jūsų paminėta nelygybė, grožis, sąmoningumas, motinystė ir pan., tačiau kiekviena jų randa tam tikrą laiką pasireikšti ir įvairiais gyvenimo tarpsniais skirtingai jaudina. Džiaugiuosi, kad mūsų grupėje vyrauja sveikas humoras ir saviironija, todėl tokios temos kaip kova su klaidingais įsitikinimais ar nelygybe gali nuskambėti kur kas patraukliau ir žaismingiau, nei šia tema keliant diskusijas. Žinutė ta pati, skiriasi tik priemonės.

Jūsų teatro ir muzikos darbuose ryškus istorinis kontekstas. Kuo jis svarbus kuriant personažus, tarkim, spektakliuose „Istrigė“ ar „Motina“?

Mes esame neatsiejami nuo istorijos. Yra graži frazė, pasakyta vieno amerikiečių astronomo: „Turi išmanyti praeitį tam, kad suprastum dabartį.“ Tuo vadovaujantis istoriniai

kontekstai ten, kur jie yra reikalingi, tampa pagrindu tolesnei kūrybai. Tarkim, spektaklyje „Istrigė“, nors laikmetis ir nėra tiksliai nusakytas, iš personažų charakterių, jų dialogų, tam tikrų ryškesnių scenų jis yra nujaučiamas ir neabejotinai svarbus. Suprasti to laiko, galbūt nebūtinai labai tolimo, žmogaus mąstyseną, pagauti jo esmę yra svarbi užduotis, padedanti atsiskleisti visam spektakliui. Kiekvienas istorinis laikmetis turi savo „veidą“, tačiau personažų išgyvenami jausmai ir emocijos yra tie patys, skiriasi tik „veido bruožai“. Tad kartais svarbu tuos bruožus išryškinti.

Kokiomis kūrybinėmis idėjomis gyvenate šiandien ir kas laukia ateityje?

Šiandien gyvenu gyvenimą. Skamba skambiai, bet džiaugiuosi, kad daug dažniau leidžiu sau tiesiog pasimėgauti pačiu gyvenimu, o ne būti aklai panirusiai į kūrybinius procesus. Kai aplink save pajaučiau laikinumą, supratau, kad labai nedaug laiko mums čia duota, todėl kartais svarbiau yra apkabinti mylimą nei užsidaryti juodoje dėžutėje. Dabar stengiuosi ieškoti šios pusiausvyros.

Profesinėje srityje laukia darbas su prancūzu režisieriumi, taip pat su grupės „Graži ir ta galinga“ merginomis gvildename naujas kūrybines idėjas. O organizacijoje „Raudonos nosys. Gydytojai klounai“, kurios kloune dirbu jau antrus metus, atsiranda vis naujų iššūkių ir programų. Taigi kūrybinio požiūriu esu visiškai užimta ir tuo džiaugiuosi. Taip pat džiaugiuosi, kad nepaprastai gražiai sninga, kad namie galima uždegti visas šventines lemputes, kad turiu ką apkabinti, su kuo pasijuokti ar pasileidus plaukus šokti, – tai paprasta, bet man tai yra laimė.

Dėkoju už pokalbį.

ATKELTA IŠ 6 PSL.

Janinos Matekonytės, Sauliaus Sipaičio, Jonės Šadeikės), kurių veidų neįmanoma atpažinti, monologas. Iš padrikų nuotrupų tampa aišku, kad tai vaikystės prisiminimų tirada. Kiekviename šių pasakojimų apie kasdienybę įsiterpia juslinis prisiminimas apie įkyrų, dažnai pasikartojantį garsą. Garsinės patirtys taip pat daro stiprią įtaką asmenybės formavimuisi, kaip ir vaizdiniai ar kvapai. Baliono scena tampa vyksmo kulminacija, paaiškinančia ir formos pasirinkimą, – patirti gyvenimą netipiškai, atsiri-bojus nuo prasminių sąryšių, per empirinį medijos pažinimą.

„Vieno garso istorija II“

L. VANSEVIČIENĖS NUOTR.

„Vieno garso istorija II“ – ne pirmas kompozitoriaus Bumšteino garsinis eksperimentas teatro scenoje. Tiesa, šis tarsi apima

visus buvusius. Apibendrinant – Bumšteino teatrinė kūryba grįsta vienos idėjos įgyvendinimu, todėl dažniausiai pasižymi neilga

trukme ir konkretumu (jo performansų temą ar idėją nesunku įvardinti vienu sakiniu). Dvylikos garsiakalbių instaliacijoje „Olympian Machine“ („Operomanija“, 2018) jis „panaikino“ aktorių buvimą scenoje, vietoj jų pastatydamas dvylika garsiakalbių, iš kurių sklinda skirtingi balso įrašai – spektaklio dramaturgijos pamatas. Šiuo performansu Bumšteinas ne tik bandė kvestionuoti, kaip scenoje subjektą pakeitus objektu pakinta ir žiūrovų bei „atlikėjų“ santykis, bet ir pradėjo eksperimentus su polifonija, girdimus ir vėlesniame jo kūrinyje „Big Pharma“ (Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatras, 2021). Kartu su Miltinio teatro trupe sukurtame sinchroniškame choreografiniame vyksme atsikartoja garso, kaip

žmonių tarpusavio sugyvenimo išeities taško, idėja. Aktorių skaitomas antidepresantų vartojimo instrukcijos lapelis įspėja, kur veda vienišumas, o jų atliekamas ritualinis šokis bendruomenę iškelia kaip aukščiausią vertybę. „Vieno garso istorijoje II“ Bumšteinas išgrynina ir sujungia praeities eksperimentus, susumuodamas ilgamečius tyrinėjimus.

Atsižvelgiant į konceptualią Bumšteino performansų prigimtį nesunku prognozuoti, kad „Vieno garso istorija II“ nebus pats žiūrimiausias Jaunimo teatro spektaklis. Tačiau besidomintiems šio novatoriško, keliomis disciplinomis žongliruojančio kūrėjo dar-bais naujaisiam jo kūrinyje neteks nuobodžiauti.

Reikšminga *versus* nereikšminga

Pokalbis su keramike Ona Grigaite

Praėjusių metų rugsėjo–gruodžio mėnesiais viena po kitos vyko keramikės Onos Grigaitės parodos – „Kontrolinis darbas“ Marcinkonių stoties galerijoje (https://verpejos.lt/ona-grigaite-kontrolinis-darbas) ir „O kur stirniukas?“ galerijoje „Artifex“ (https://www.7md.lt/daile/2023-11-03/Onos-Grigaites-paroda-O-kur-stirniukas). Šios menininkės kūryboje labai dažnai galima atsekti įvairias istorijas, kurios kelia vertybių klausimus ir skatina apgalvoti tiek aktualius, tiek primirštus dalykus. Apmąstant pastarosiose parodose atrastus sureikšmintus nereikšmingumo momentus – dailėtyrininkės Ritos Mikučionytės pokalbis su autore.

Pastarosios viena po kitos vykusios parodos, kaip pati esi sakiusi, sudaro dviejų epizodų serialą. Esu viena iš tų laimingųjų, kurie matė abi dalis (beje, Marcinkonyse rodytas stirniukas labai įtaigiai nulipdytas). Papasakok, kas lėmė, kur ką rodysi, turint omeny pasakojimo pradžią, kulminaciją ir pabaigą.

Buvo svarbu, kad pasakojimas prasidėtų Marcinkonių stotyje.

Į netoliese esantį kaimą vaikystėje važiuodavome traukiniu pas diedukus – bet iš kitos pusės, nuo Druskininkų. Kadangi vėžė kirsdavo Baltarusijos kampą, nepriklausomybės pradžioje bėgius

išardė, taigi į vaikystės teritoriją traukiniu galėčiau patekti tik iš kitos, Vilniaus pusės, bet bėgiai baigiasi Marcinkonyse, nepasiekę reikiamo tikslo. Taip atsirado paskutinės stotelės (kuri iš tiesų parodoje yra „tarp“ stotelė) motyvas ir su juo susiję įprasti ritualai: išlipti, pasitikrinti, kada traukinys atgal, apžiūrėti parodą, paskui neturėti ką veikti, nuobodžiauti, todėl pagalvoti apie ką nors, kam šiaip neturi laiko, paėjėti palei bėgius ar į kaimą, prisiminti ir t.t. Neslėpsiu, norėjau, kad įspūdį padarytų mano darbai, bet dar labiau norėjau, kad lankytojai atsidurtų toje paskutinėje stotelėje, o iš tiesų „tarp“ – tarp laiko, erdvės, ir ten pabūtų. Ir tai buvo asmeniškesnė ir atviresnė serialo dalis.

„Artifex“ galerijoje Vilniuje tęsiau pasakojimą jau išlaikydama tam tikrą distanciją, todėl naudojau daugiau atpažįstamų, didybę ir galią reiškusių simbolių iš *čempių* laikmečio. Nežinau, kada turėjo įvykti kulminacija: ar apibėgus antrą parodą nerasti stirniuko (buvo, kas ieškojo), ar nuėjus į Pilies gatvės turgelį rasti čempės – grožėtis, derėtis, pirkti (beveik niekas nėjo, nes čempių iš tikrųjų niekam nereikia).

Tavo kūrybai būdingos monumentalios lipdytos formos ir ryškiaspalvės glazūros. Pastarosiose ekspozicijose vietą atranda ir čempės, tai yra kitų

autorių tekstilės darbai. Kuo tau tai artima? Kaip tai susieji su savo kūriniių motyvais?

Čempės, pamirštas, nenaudojamas apavas, parodose atliko pagrindinį idėjinį vaidmenį. Marcinkonyse jomis norėjau tarytum išcentruoti veiksmą ir atkreipti dėmesį į mažus, nepastebimus darbus, juos sureikšminti. „Artifex“ galerijoje Vilniuje vienos čempės dirbo eksponatais, o kitos virto preke šalia esančiame Pilies gatvės turgelyje. Tai yra vėl prarado kilmingą meno statusą ir tapo rankdarbiu.

Keramika parodose atliko antraplanį, įvaizdinimo vaidmenį. Tam pasitarnavo dar vienas svarbus aspektas – pernaudojimas. Čempės megztos iš panaudotų siūlų; ir keramikos objektai rėmėsi pernaudojimu (pernaudoti kontrolinio darbo piešinių motyvai Marcinkonyse, pasenę stiprybės ir galios simboliai Vilniuje).

Kuo kiekviena parodos erdvė tau buvo svarbi? Su kokiais iššūkiais paprastai susiduri kurdama savo instaliacijas? Kiek čia reikšminga intuicija, o kiek racionalūs sprendimai?

Parodinių erdvių klausimas – dažna ir opi pokalbių tema. Sumaniusi parodą apibėgu Vilniaus galerijas ir vėl beldžiuosi į „Artifex“. Man tinka dydis, tūris, planas, patinka galerininkų santykis su menininku. Kadangi erdvė suskaidyta, darbai per daug nepersidengia,

galima kurti kelis pasakojimus pasakojime. Šį kartą bandžiau išnaudoti ir galerijos lokaciją su šalia esančiu Pilies gatvės turgeliu. Norėjau jį įveiklinti.

Marcinkonių stoties galerija tikrai netradicinė: rudos lentelės iki pusės sienos, žydros lubos su geltonais paraitymais – atima amą nuo grožio. Rimtai. Kai Laura Garbštienė pasiūlė tą erdvę, nesitvėriau savam kailyje, taip norėjau lipdyti. Darbai nemaži, dirbau daug, bet įsivaizdavimas, kaip atrodys galutinis variantas, veikė kaip stimulatorius. Ir vėl svarbi lokacija – nutolusi nuo centrų vieta, paskutinė stotelė, kurioje nepasieki galutinio tikslo, tik pabūni.

Tavo darbuose atrandau nemažai paradoksalių, šmaikščių ir ironiškų elementų. Kokie masinės kultūros elementai ir kodėl dažniausiai patraukia dėmesį?

Man patinka popsiniai ženklai, jie kaip kokie kebabai – juokiesi, juokiesi, bet kartais imi ir suvalgai (nors paskui gailiesi). Kaip pastebėjai, nevengiau jų naudoti ir pastarojoje parodoje. Darau tai sąmoningai, po paprasta forma bandau pakišti turinį. Suraukusi kaktą dirbu dirbtuvėje, bet siekiu lengvumo įspūdžio.

Nemažą tavo (kaip ir mūsų visų, dirbančių Vilniaus

Ona Grigaitė, „O kur stirniukas?“, „Artifex“, parodos fragmentas. 2023 m.
A. BALTENO NUOTR.

Justino Vienožinskio dailės mokykloje) gyvenimo dalį užima dailės pedagogika. Kaip sekasi derinti asmenines kūrybines užmačias ir kitų mokymą? Ką manai apie abipusius mokytojo ir mokinio kūrybinius saitus?

Labai gražiai pasakei apie mokytojo ir mokinio kūrybinius saitus. Mes norime, kad taip būtų, dedame pastangas, džiaugiamės, kai tai nutinka. Kitu atveju lieka pasiguosti, kad buvome bent jau trąša mokinio augimui.

Darbas mokykloje suteikia die nos struktūrą: iš ryto eini į dirbtuvę ir svarbiausius kūrybinius sprendimus padarai tada, po pietų mokytojai, atsitrauki nuo asmeninių svarstymų, išsikeiti patirtį į energijos pliūpsnį. Kitą rytą viskas prasižada iš pradžią.

Ačiū už pokalbį.

Algirdas Šeškus tapo. Nendrė skaito

ATKELTA IŠ 1 PSL.

be užbaigtumo ir su juo. Link paežerių ir kažko visada alkanų ančių, kaip ir daugelis mūsų. Fotomenininkas Algirdas Šeškus (g. 1945) tapybą yra rodęs 1990 metais. Apie ją pirmaisiais „Šiaurės Atėnų“ gyvavimo mėnesiais (pirmas numeris pasirodė vasario 7 d.), vos atkūrus nepriklausomybę, 15-ame gegužės numeryje rašė Alfonsas Andriškevičius (g. 1940), įžvelgdamas joje branduolinę energiją. Tapyti bandyta ir kažkada jaunystėje, o vėliau pasukta į moderniąją fotografiją. Tapybos parodoje eksponuoti *ready-made'ai*, tuos gatavuosius objektus perdirbant „minimaliai, bet iš esmės“: „Čia gali būti šiferio gabalas, drožlinė plokštė, lino leumo atraiža, vielinis tinklas, gumos takelis etc. Energijos gamybos būdas – reikiamai pakeisti „rastojo objekto“ plastinę struktūrą, spalvą, konfigūraciją, detales.“ Ir jei Valentino Antanavičiaus ar Česlovo Lukensko *ready-made'inė* kūryba, pasak Andriškevičiaus, artima dadaistinei dailei, tai „A. Šeškus

labiau susijęs su tuo, ką darė minimalistai ir „naujieji realistai““, o inspiracijos jis rasdavęs senamiesčio rūsių languose. Andriškevičius reziumuoja, kad vis tai – „gerokai naujas ir aktualus reiškinys dabartinės mūsų dailės kontekste, jį reikia ne tik toleruoti, bet ir sveikinti“. Publikacija iliustruota nespaltvota darbo nuotrauka su pavadinimu „Raudona po tinklu“ (1989) – neaiškiu prastos spaudos vaizdiniu.

Aiškėja, kad Šeškaus retai kultivuojama tapyba yra paslanki laikmečiui, o ne konkretaus asmeninio stiliaus puoselėjimui. Kūryba plati ir nepasiduoda supaprastinimams. Tiesa, 10-ojo dešimtmečio pradžioje Šeškus pamečiui surengė net tris asmenines ne fotografijos parodas (Mokytojų namuose, Vilniaus fotografijos galerijoje ir Šiuolaikinio meno centre), kuriose rodė ir perkurtas įvairių statybinių atliekų konstrukcijas, ir paveikslus su realistiškai nutapytomis gėlėmis. Visos tos parodos vadintos

konceptualiomis, kas jau tada kritikų buvo labai vertinama.

Sąmoningai rašau šių žmonių gimimo metus. Kiekvienų naujų „Šatėnų“ puslapiuose pirmiausia ieškau Andriškevičiaus dienoraščių, o Šeškaus drobėse matau sąšaukas su jaunąja tapyba, kurią pas mus kuria „tūkstantinukai“. Tos sąšaukos galėjo atsirasti iš fotografinių kadruočių kaip medžiagos tapymui, emocinio neutralumo, pertaptytų paviršių. Tik nėra tarp jaunųjų pasitaikančio aštrumo ir karštos paieškos. Viskas atrasta ir pakeista. Arba, kaip rašo pats autorius, „ir tik suvokęs ir padaręs, ir dar suvokęs padarytą, žmogus jau gali būti kur visiškai vaikus ir buvinėtis čia – kur drumsta“.

Į parodą „Nendrės skaitymas“ Radvilų rūmuose kuratorė Virginija Januškevičiūtė atrinko pastarųjų ketverių metų kai kurių Šeškaus paveikslų kolekciją. Iš trumpučio kuratorės teksto sužinome, kad šiuos „kūrinius menininkas gretina su saldainių popierėliais, vėjo išbarstytais

paežerėje ir užbertais žemėmis“, kuriuos mato tik viską stebinčios ir nieko nematančios pakrantės nendrės. Panirę savyje vaizdai, paniręs savyje žiūrovas. Tyli kuratorė nusipelno atskiros autoriaus ir žiūrovo padėkos, nes ji vengia plepumo šioje baltoje erdvėje, – informacinis triukšmas lieka už durų į sales. Žodžius juodu su menininku sutaupo vaizdų kalbą.

Galvoju, kaip traktuoti gausius moteriškus kūnus šalia gėlių vaizdų (diskretiškai beveidžius aktus ir pilnas apsirengusias figūras, kurioms nėra ko slėpti). Aktai kaip bejausmiai natiurmortai, regis, skirti tik akiai pamaloninti, kai aistros intensyviau, bet vis dėlto santūriai verda negyvos gamtos vaizdiniuose – gėlių natiurmortuose klasikine prasme. Kai kur prasišviečia ir kita nuogybė – dažais neužklota drobė, nes viską užbaigti gali būti banalu (gali atsirasti pernelyg daug detalių), tačiau kartu drobę apgaulingai imituoja baltos spalvos dažų pomėgis: tarsi buvo lengva ir viskas plazdėjo

Algirdas Šeškus, „Nr. 0010“. 2020 m. LIMIS reprodukcija

kaip užuolaida kaimo atostogų lange, nes įtampa bereikalinga.

Jei sakysime, kad tai paroda, kurioje vyrauja moterys ir gėlės, gali suskambėti itin šabloniškai, apibūdinant vėlyvą pagyvenusio vyro kūrybą, todėl šaukiu: čia viskas ne tik apie tai!

Paroda veikia iki kovo 3 d.

Radvilų rūmų dailės muziejus (Vilniaus g. 24, Vilnius)

Parodą lydi muziejaus išleistas Algirdo Šeškaus tapybos albumas „Nendrės skaitymas“ (*Reed's Reading*).

Nendrės šlamėjimas

Pokalbis su LNDM Radvilų rūmų dailės muziejuje veikiančios Algirdo Šeškaus parodos „Nendrės skaitymas“ kuratore Virginija Januškevičiute

TAUTVYDAS PETRAUSKAS

Suskubti apsilankyti Algirdo Šeškaus parodoje „Nendrės skaitymas“ skatino ne tik intriguojantis pavadinimas, bet ir – ne ką mažiau – noras pamatyti fotografo tapybą. Vis dėlto po parodos aplankymo pasitelkti „fotografo“, „tapytojo“ ir panašius įvardijimus ėmė atrodyti šiek tiek klaidinga. Vietoj jų, ko gero, tinkamiausia čia būtų „menininko“ sąvoka, šiuo atveju nurodanti ne apibrėžtumo stygių ar sąmoningą ambivalentiškumą, o gebėjimą prie to, kas rūpi, prieiti skirtingais būdais. Galbūt dėl to Šeškaus tapyboje galima išvelgti tiek fotografijos, tiek tapybos tradicijų įtakas, susipynusias ir atsiskleidžiančias drauge. Šios ir kitos idėjos toliau aptariamos su parodos „Nendrės skaitymas“ kuratore Virginija Januškevičiute.

Kaip klostėsi šios parodos rengimas? Kas konkrečiai motyvavo ją surengti? Algirdas Šeškus juk pirmiausia žinomas ne kaip tapytojas, o kaip fotografas. Man visuomet įdomu, kai menininkai kūryboje ima plėtoti kažką kita, nei tai, dėl ko jie jau yra pripažinti. Ar iš karto buvo nuspręsta rengti būtent tapybos parodą, o gal kuriam nors iš jūsų norėjosi įtraukti ne vien tik paveikslus?

Daug kam išties buvo siurprizas, kai Šeškus ėmė tapyti, taip pat ir man. Ir dar vienas siurprizas – kad jis ėmė tapyti jau ne pirmą kartą. Ilgainiui vienas po kito į dienos šviesą grįžo prieš tris dešimtmečius jo kurti tapybiniai objektai, prieš penketą dešimtmečių kurta tapyba ant lentų, keletas kitų įvairiose kolekcijose buvusių paveikslų. „Visai neblogai, žiūrėk – dvigubas horizontas“, – atsiuntęs vieno marinistinio peizažo nuotrauką, pamenu, pakomentavo menininkas. Ilgainiui įpratau galvoti apie jį labiau kaip apie vaizdų kūrėją nei fotografą.

Menka paslaptis, kad jis nelabai mėgsta prisiminti ar juo labiau pasakoti savo biografiją. Pasirodo, pirmą kartą pradėjo tapyti iškart po armijos, vėliau grįžo prie tapybos netrukus po to, kai padėjo į šalį fotoaparata, apie 1985-uosius, ir tapė bent iki 1990-ųjų. Po daugybės kitų posūkių prieš daugiau nei ketverius metus vėl liovėsi fotografavęs ir vėl ėmėsi tapybos. Labai tikėtina, kad tapybos patirtis turėjo nemažai įtakos ir jo fotografinei raiškai.

Tikiu, kad platesnė Šeškaus kūrybos apžvalga dar laukia, o kiekviena personalinė jo paroda, kiekvienas kūrybos etapas yra tarsi atskiri sakiniai, kuriems būtina bent kartą

suskambėti atskirai. Radvilų rūmų erdvėms šią parodą pirmą kartą pasiūliau, ko gero, prieš dvejus metus, kai su muziejumi ruošėmės Rosalind Nashashibi parodai (Šeškui jos kūryba taip pat labai svarbi ir artima), tuomet ėmė ryškėti šio naujausio etapo kontūrai.

Šeškų įvardijate ne tik kaip žinomą menininką, bet ir kaip bičiulį. Gal papasakotumėte apie pažinties pradžią ir ankstesnį bendradarbiavimą.

Iš tiesų, man neįprasta kuruoti tapybos parodas, ir dėl šio atvejo tikrai kažkiek kalta bičiulystė su Šeškumi ar greičiau – dėmesys jo kūrybos visumai. Žvelgiu į jo tapybą pirmiausia kaip į ilgai jo plėtojamos meno praktikos dalį ir mane labai domina, kaip jis nutaria vienu ar kitu atveju elgtis su savo kūryba, kokius tam renkasi būdus ir formas.

Susipažinome, kai padėjau Raimundui Malašauskui įgyvendinti jo parodą „Fotofinišas“. Dar gana neseniai buvo pasirodęs pirmasis Šeškaus fotografijų albumas („Žaliasis tiltas“, 2009), ir Raimundas, netrukęs užsikrėsti visų mūsų entuziazmu (projektui ruošiantis dalyvavo gausybė žmonių), paprašė Gintauto Trimako nufotografuoti vieną knygos atvartų projekto kvietimui. Albumas išties buvo lyg tyčia sukurtas Raimundo projektui, kuris rėmėsi vaikystėje jo matyto Jaunimo teatro spektaklio idėja: spektaklyje tas pats personažas sutiko save skirtingais amžiaus tarpsniais, o Šeškaus fotografijos fiksavo kaip tik daugmaž tą laikotarpį, kada spektaklis buvo pastatytas. Pasirinktame atvarte du atletai, vyras ir moteris, demonstravo rytinės mankštos pratimus televizijos kamerali, nors kad atpažintum, kas ten vyksta, tikriausiai turėjai gyventi Sovietų Sąjungoje.

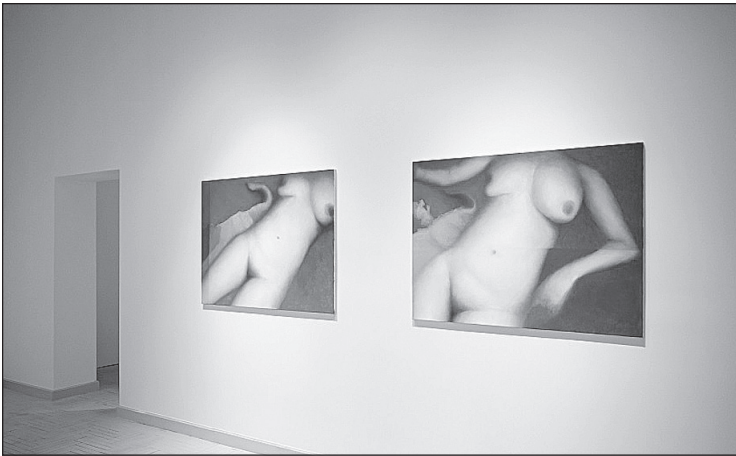
Man atrodo, tąkart skambinau Šeškui prašydama leidimo naudoti nuotrauką, ir gerai nepamenu kaip, bet matytis pradėjome nuolat. Juodu su Milda (jo žmona) be galo

svetingi, jų kieme buvo pristatomos visos vėlesnės Algirdo knygos. Visi jomis besidomintys kuratoriai buvo svetingai priimami ir galėdavo valandų valandas leisti menininko archyve – gali iki šiol. Dažnai jam vertėjavau. Mus sieja visas kalnas bendrų draugų, pažinčių ir kelionių. Intensyviausi mūsų bendro darbo periodai – kūrinių atranka ir pasiruošimas parodai „TV“ Šiuolaikinio meno centre bei 2017-ųjų „Documentai“. O dabar – dvejus metus trukęs ruošimasis tapybos parodai. Ačiū Dievui, su Algirdu malonu bendrauti ir ne darbo reikalais, todėl galime drąsiai prisigalvoti ir neįgyvendinamų ar niekam nereikalingų dalykų, bet taip būna retai.

Kvietimu į mano kuruotą 12-osios Baltijos trienalės parodą 2015 m. tapo Šeškaus rankraštis – dalis jo knygos apie meno filosofiją juodraščio. Vėliau jis šią idėją metė ir paskiri užrašai niekad netapo knyga. Gaila, nes kartu su juo ir iš jo galima daug išmokti lankant ne tik parodas ar jo studiją, bet ir Atėnų šventyklas, arba nuolat geriant kavą toje pačioje vietoje. Pagrindinė tos ištraukos mintis buvo ta, kad menininkas neturi trukdyti menui ir kurti jam kliūčių, pavyzdžiui, „pūstis“ pats. Meno kūrinys Šeškui – gera forma, kurioje telpa daug meno.

Kažkur praeityje liko ir kita neįgyvendinta knyga, jo senosios fotografijos albumas pavadinimu „Paliaubos“.

Mano supratimu, parodoje augalas (nendrė) tampa kone protagonistu, kurio numanomas žvilgsnis pirmumą ir svarbą dalijasi su žmogaus / Šeškaus žvilgsniu. Galbūt žvilgsnio ir žiūros reikšmė čia pasireiskia dėl fotografijos praktikos? Atrodo, kad menininko tapyba įsilieja į posthumanistinę diskursą bei apmąsto Kitą ir kito numanomą žvilgsnį, kuris vis dėlto tegali būti siektinas, bet

Algirdas Šeškus, „Nendrės skaitymas“, parodos vaizdas. 2023 m.

G. GRIGĖNAITĖS NUOTR.

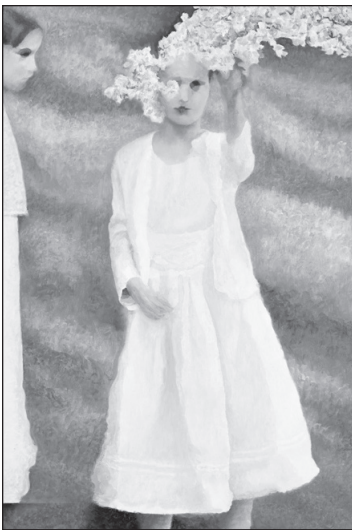
Algirdas Šeškus, „Nr. 0025“. 2020 m. LIMIS reprodukcija

vargu ar kada pasiektas. Kiek, jūsų manymu, Šeškui rūpi toks įsijautimas į kitokią, nei savo paties, perspektyvą?

Savo klausimu iškeliate man tikrai nelengvą užduotį pabandyti apibendrinti Šeškaus kūrybos principus – nenustebkime, jei mano bandymas bus nevykęs ar jei galiausiai išsisuksiu! Jau matau, kaip Algirdas šypsosi linkėdamas sėkmės ir palieka mus vienus narplioti savo pačių susigalvotas problemas. Bet man, kaip ir jums, įdomu, kad jo kūryba išties tarsi pasitinka posthumanistinę diskursą, likdama gana nuosekli ištisus dešimtmečius.

Priešingai nei dauguma mums žinomų su posthumanizmu siejamų menininkų, jis mažai dalyvavo šiuolaikinio meno diskurse ir dar mažiau deda pastangų jam formuoti. Tačiau tokie posthumanizmo principai, kurie šiuo metu reiškiasi šiuolaikiniame mene, išaugo iš skirtingų kultūros ir minties tradicijų bei jų jungčių. Ne veltui Venecijos bienalėje Lietuvą šiemet pristatys Pakui Hardware ir Marija Teresė Rožanskaitė, už Šeškų dar bent dešimčia metų vyresnė menininkė.

Įsivaizduokime Šeškų pirmiausia kaip menininką, susiformavusį pokario laikotarpiu (ar greičiau karo – jis ne kartą yra pabrėžęs, kad karas Lietuvoje baigėsi tik su lig nepriklausomybės atkūrimu). Karo patirties įtaka meninei pasaulžiūrai ne kartą aptarta, ir Šeškus, net fotografuodamas pačius trivoliausius siužetus, kažkaip neleido savo temoms susmulkėti. Patvoryje išsitiesęs girtuoklis, sena žydė lange, ordiniais nusagstyta uniformos televizijos eteryje, signalinės raketos vietoj fejerverkų – tik patys ryškiausi epochos ženklai. Net be jų jo kūryba persmelkta tam tikro keistumo, kurį galbūt galima būtų pavadinti patirties susvetimėjimu, tam tikra disociacija. Net žmonės jo fotografijose vieną ar kitą dalyką

Algirdas Šeškus, „Nr. 0056“. 2023 m. LIMIS reprodukcija

veikia tarsi nepaisydami savęs. Jau vien tai man stipriai rezonuoja su karo tema.

O kartu – iš pastarojo meto man įdomiausi fotografiniai jo portretai, kuriuose užfiksuoti jo stebėti žmonės, paskendę savo mintyse ir kartu tarsi geriantys į save aplinką, kaip koks smėlis ar medžio žievė. Užvaldyti ramybės, dėmesio, meno kūrinio ar saulėkaitos, nugrimzdę į transą, tarsi užhipnotizuoti ir hipnotizuojantys. Šeškaus kūryboje disociacija turi daug veidų.

Manau, jis siekė būti tokiu pačiu fotografu, kaip girtuoklis buvo girtuokliu, o žydė – žyde. Kad ji žydė, beje, žinau iš Šeškaus – tikriausiai žinojo visas Vilnius. „Tai nebuvo teatras, todėl blogų spektaklių nebuvo“, – yra sakęs Šeškus, pasakodamas apie tai, kaip įsitaikydavo kokioje nors vietoje ir laukdavo kadro. Kameros buvimas keičia realybę – tuo jis galėjo įsitikinti dirbdamas televizijos operatoriumi. Tad jis buvo laikantis kamerą, su nuostaba stebintis, kaip gyvi ir judantys kūnai tampa stačiakampiais atvaizdais.

NUKELTA Į 10 PSL.

Pjesė parodos eksponatams

Keletą mėnesių pabuvojusiems kartu parodoje „Kunstkamera“

AURELIJA MAKNYTĖ

Pagrindiniai veikėjai: atsiskyrėlis, moteris-paukštė (pranašė vardu Gamajunas), Sibilė (akla pranašė, kalbanti hegzametu).

Antraplaniai veikėjai: gandras su paukščio galva ir žmogaus veidu ant krūtinės, animalistinis periskopas, asilas, katinai, pelės, plokščia musė, stirna, medžiotojai, driskius, Tadas Ivanauskas, elektrikai.

Aktyviai pasyvūs objektai: įvairios širdys, įvairūs akmenys, pražydusi bulvė, laikrodis su keturiomis rodyklėmis, graužiama kirvarpų elektrinė gitara, sostas, virstantis stalu, karūna, spinta-televizorius.

Visa tai yra sapnas, kurį sapnuoju mieste, kuris buvo pastatytas, nes pasirodė sapne.

Nedidelė patalpa su daugiau nei keturiais kampais. Dveji langai, trejos dvivėrės durys. Iš jų tik vienos būna atviros. Kur veda kitos durys, nežino niekas. Centre – sostas su dešimtimis kojelių bei sraigtelių ir ore levituojanti karūna. Priešais sostą – didelė XIX amžiaus spinta, kurią galima įjungti kaip televizorių: rodo daug, bet kaip ir apie bet ką. Ant sienos – laikrodis su keturiomis rodyklėmis. Dvi tikros – juda. Dvi – nutapytos, taigi netikros ir nejuda. Kai judančios rodyklės parodo tą patį laiką, kokį nuolat rodo tapytos rodyklės, akla, todėl ir nematoma Sibilė ima pranašauti vakaro pradžią hegzametu:

*Štai jau vakars bus, o nieko dar nepradėjot.
Ant jau visas sviets kaip skruzdėlynas susirinko,
Ir kiekviens atlikt, kas reik, tikt bėga, tikt bėga;
O jūs, neprieteliai, vis tikt kirmyt pasileidot?'*

Pro atviras duris lėtai įeina atsiskyrėlis. Kantriai sukioja sosto sraigtelius, ardo kojeles, vėl sukioja

¹Ši ir kitos hegzametu eiliuotos citatos – iš Kristijono Donelaičio „Metų“.

Aurelija Maknytė, „Kunstkamera“, parodos vaizdas. 2023 m.

G. GRIGĖNAITĖS NUOTRAUKOS

sraigtelius, pagaliau sostą paverčia stalu. Iš spintos atneša ir pastato stiklinius indus – juose tarsi siur-realiame kompote tūno invaziniai vėžiai, žuvys ir nematomi gyvūnai. Prie stalo prieina vakarykščių igėriu tvoskiantis driskius, mandagiai paprašo šio indo. Atsiskyrėlis ir Sibilė įbeda į jį rūščius žvilgsnius. Driskius mandagiai kilsteli antakius ir išeina. Žino, kad Tadas Ivanauskas 1915 metais jam tikrai nebrangiai parduos tokį kompotą. Su spiritu. Ir su katinu ar vovere spirite. Voverės užpiltinė... Mmm...

Atsiskyrėlis nusivelka geležinius marškinius. Nuo sunkaus metalo kilpelių pavargusi jo oda varva raukšlėmis žemyn. Atstumia suolą, prisėda prie stalo. Ima skliski nusakomas kvapas. Atsiskyrėlis pa-ima plaktuką, juo pasikaso pažastį. Niežti. Ištraukia iš suolo kreivą vinį, trinkteli plaktuku, ištiesina, sukala atgal. Aplink įkyriai skraido plokščia musė, ji neturi pilvo. Vietoj jo – dar viena nugara. Jos skraidymo trajektorija – begalybės ženklas. Neaišku, ką ji zyžia. Pernelyg tyliai. Spintoje tupinčių kačių kompanija apsimeta, kad vienos kitų nemato. Susirūpinusių pelių porėlė bando slapstyti malkų krūvoje. Iš parketo retkarčiais išlenda bronziniai periskopai, apsidairo, suloja ir sulenda atgal. Neaišku, ką pamato. Apskritai toks jausmas, kad visi vieni kitų nemato, nors jau kelis mėnesius kasdien susirenka šioje patalpoje. Kažką stebi, kažko laukia. Prižiūrėtoja,

kuri kartais ateina nuvalyti dulkių, pastebi tik kiek stumtelėtą sostą, o kartais – karūnoje įstrigusį plauką. Galėtų ateiti gerokai rečiau – juk augalų ant palangės laistyti nereikia, jie gyvena savo uždaryt gyvenimą sandariame stiklo inde. Prakaituoja savo botaninį gyvenimą, laukdami pavasario saulės, kad galėtų švęsti chlorofilo puotą.

Aiškėja keisto kvapo šaltinis – kažkoks naivuolis, sėdintis spintoje, prisidėjo lygintuvą prie krūtinės, bandydamas sušildyti savo vėstančią širdį. Kaistančio plastiko kvapas, besilydantys parafino lašai ir – nieko... Širdies viduje lyg nebūta. Netoliese guli kažkieno pamesta širdis. Staiga nematomais aukso rūbais sušnarėjusi Sibilė meta akmenį, jis trenkiasi į širdį, ši skambteli ir pažyra į tūkstančius skaidrių aštriabriaunių gabalėlių. Naivuolis atsargiai sugraibo piroto gabalėlį savo kišenėje. Turėtų užgydyti širdies žaizdas. Reikia tik ilgiau panešioti.

Pro duris įskrenda moteris-paukštė. Šlamėdama savo juodomis sparnų plunksnomis, bando prisėsti prie stalo, bet jai nesiseka. Plunksnos per ilgos. Kojų ji neturi. *Gamajunas* – prisistato ji. *Pranašė* – papildo. Sibilė nieko neatsako, nespėja savo nerimo išversti į hegzametrą. Atsiskyrėlis mandagiai stumteli prie stalo suolelį, atsisėda pats. Iš puodo ištraukia kortų kaladę. Tiksliau – kelių kortų kaladžių likučius. Atėjo laikas išsiburti.

atvežamas amerikietiško poparto parodas, kurios jam stipriai imponavo tiek plastikos raiška, tiek požiūriu į individualumą ir atvaizdus. Muzika, ypač giedojimas, elektroninės muzikos abstrakcijos – jam labai artimos vizualios kūrybos paralelės.

Galiausiai kaip, jūsų manymu, pavyko paroda? Juk neretai pirminė idėja kiek pakinta, pirminis įsivaizdavimas gali nesutapti su pasiektu rezultatu – tiek blogąja, tiek gerąja prasme. Man ekspozicija atrodo vykusį, neperspausta

Staiga dramatiškai suskamba laikrodinis. Visos keturios rodyklės rodo 12 valandų, kambario kampe pasigirsta asilo žviegiamas *yyyyhaaaayyyhaaa*. Ir taip – 12 kartų. Atstraksi gandras, jis juokiasi iš asilo, kuris visuomet norėjo būti laikrodyje gyvenančia gegute. Gandro snapas net tirta, kleketuoja tol, kol išnyra žandikaulis. Gandro krūtinėje tarp plunksnų pasislėpęs žmogiškas veidas savo nosimi atremia snapą ir grąžina žandikaulį vieton, eilinį kartą irzliai bambėdamas – *neturi veido, anei snukio, tai bent snapą saugok!* Baigęs skaičiuoti laikrodžio dūžius, asilas sukramto bulvės žiedą. *Gražus, bet skanus*, – pagalvoja. *Kažkoks evoliucijos šedevras*, – nusistebi moteris-paukštė, įtariai stebinti nerangius gandro žingsnelius ir besikratantį snapą. *Įdomu, kas valdo jo kojas? Jei padaras turi keturias akis, vadinasi, turi dvejus smegenis? O kiek širdžių?* – skaičiuoja moteris-paukštė.

Jos mintis nutraukia triukšmingas medžiotojų būrelis. Atsineša žemėlapi, pakabina ant sienos, bando jame žymėti galimą strėlėmis sužeistos stirnos šuolių trajektoriją. Sirinio klemalio sėklų eliksyras ant strėlės smaigalio išgarino jos raumenis ir odą, liko tik šuoliuojantys griaučiai, lėtai virstantys guma, jau nebegalinčia bėgti. Stirnos širdies kraujas virsta deimantais, byrančiais tiesiai Sibilės delnan. Ji ima dainuoti hegzametu, surenka stirnos širdies kraujo deimantus, plačiu mostu žeria juos aukštyn, šie virsta konfeti blizgučiais ir amžiams pakimba ore. Kažkas trinkteli durimis, lengvutės sirinio klemalio sėklos pakyla virš stalo ir ima suktis aplink ore levituojančią karūną tarsi nuodingi naktiniai drugiai.

Atsiskyrėlis padalina kortas. Pasiima elektrinę gitarą, išderina ją ir ima groti. Moteris-paukštė pradeda dėlioti kortas. Sibilė jas atverčia. Ima pranašauti:

*Sako juk visi šventųjų prarakų žodžiai,
Ir pons Kristus pats bei jo mokytinių raštai,*

ir elegantiška, tačiau tuo pat metu ir neatskleidžianti visų kortų, parodoje jaučiamas sąmoningas kažko neišsakymas, apgalvotas nutylėjimas. Šiuo atveju tai laikau privalumu, nes tai glumina ir kelia smalsumą, o iš meno dažnai būtent to ir tikimasi.

Sutinku, kad tam tikra prasme paroda asketiška. Matyt, galvojome, kad ir paroda menui neturi trukdyti. Parodą instaliuoti ir atrinkti jai kūrinčius padėjo Gintaras Didžiapetris, Algirdo knygos „TV“ (o dabar – dar ir naujausios jo knygos „Nendrės

Spintelė-vitrinė, Lietuva. XIX a. II p.; Eglė Ulčickaitė, „Degtukų namelis II“. 2016 m.

*Kad prieš svieto pabaigą bus toks sumišimas,
Kad baisybės pekliškos visur išsiplatys.*

Staiga dingsta elektra. Visa tai sapnas, visa tai sapnas, visa tai sugrojo muzikos instrumentas, kurio garsą galima girdėti tik miegant. Visa tai sugalvojo kirvarpos, grauždamos takelius elektrinės gitaros medienoje, kol elektrikai bandė pašalinti trukdžius elektros tiekimo sistemoje. Kai tik elektra bus sutaisyta, plačiais vamzdynais tarsi pastato venomis į visas talpyklas ir patalpas pakils vanduo. Vamzdynų sienelės apaus vandens nešamais kristalais ir širdies kraujo deimantais, kurie sustings šerkšnotais sluoksniais. Pagaliau bus galima nusiplauti rankas. Papildyti fontanų gelmes. Nuplauti strėles. Išplauti taures. Jei iš čiaupo varvės per karštas vanduo, vadinasi, tai magma. Vadinasi, pragaras pramušė žemės plutą. Vadinasi, liepsna prarais visus namus, tarsi jie būtų patatyti iš degtukų. Gerai, kad prieš tai spėjome pasisupti sūpynėse.

Paroda veikia iki sausio 28 d.
Vilniaus paveikslų galerija
(Didžioji g. 4, Vilnius)

Ekskursijos su parodos kuratore Aurelija Maknyte – šeštadienį, sausio 27 d., 12 val. arba kitu, suderintu su judančiomis rodyklėmis laiku.

skaitymas“) sudarytojas. Nemaža dalis naujosios Algirdo kūrybos nei į parodą, nei į knygą tiesiog netilpo, žiūrovams dar tikrai bus ką atrasti ateityje. Dauguma šių kūrinių pirmąkart paliko menininko studiją ir pasirodė viešai – čia yra tam tikro jaudulio, neužtikrintumo, išbandymo. Norėjosi, kad paroda būtų kiek galima skaidri ir neklaidintų, ir, man atrodo, tą pavyko pasiekti.

Paroda veikia iki kovo 3 d.
Radvilų rūmų dailės muziejus
(Vilniaus g. 24, Vilnius)

Man reikia žinoti, kad turiu kūrybinę laisvę

Yorgosas Lanthimosas apie „Prastus reikalus“

„**Prasti reikalai**“ („Poor Things“, Airija, D. Britanija, JAV, 2023) pasirodė praėjus penkeriems metams po pastarojo Yorgoso Lanthimoso filmo, tačiau prie jo buvo dirbama kur kas ilgiau. Režisierius škotų rašytojo Alasdairo Gray’aus 1992 m. romaną tuo pačiu pavadinimu perskaitė daugiau nei prieš dešimtmetį ir ne vienus metus bandė jį ekranizuoti. Lanthimosas iškart susižavėjo neįprasta Gray’aus heroje Bela Bakster (Emma Stone, kuri neseniai pelnė „Auksinį gaublį“ kaip geriausia komedijos arba miuziklo aktorė). „Alasdairas suteikia Belai galimybę laisvai keliauti po pasaulį, atrasti naujus dalykus ir kurti savo asmenybę, – aiškina režisierius. – Man atrodė, kad tai labai įdomi moters brendimo istorija Viktorijos laikų pasaulyje.“

„Prasti reikalai“ – tai groteskiška moters emancipacijos istorija. Iš esmės Lanthimosas varijuoja pasipriešinimo galimybės tema, ne kartą nagrinėta jo kūryboje. Filmas pasakoja apie vaikišką moterį, kurią iš pradžių jos kūrėjas – ekscentriškas mokslininkas Godvinas Baksteris (Willem Dafoe) – laiko savo namų nelaisvėje, kol galiausiai ji įžengia į vyrų valdomą pasaulį ir su kiekvienu žingsniu keičiasi: Bela tampa dekonstrukciniu momentu, nusistovėjusios tvarkos trukdžiu. Ją taip pat galima vertinti kaip besąlygiško elgesio įkūnijimą, kuris savo laisve iš naujo interpretuoja dominuojančias vertybes ir papročius. Ji keliauja per pasaulį neturėdama nuostatų ir nepaisydama moralės normų. Taip Bela atskleidžia kitas galimybes ir veikimo būdus, slypinčius atitinkamose situacijose. Ji išsivaduoja iš represyvių taisyklių, nes šios jai atrodo juokingos ir neįpareigojančios.

Pateikiame Yorgoso Lanthimoso ir Alexo Welcho pokalbio, publikuoto portale „A.frame“, ištraukas.

Jūs turėjote galimybę susitikti su Alasdairu Gray’umi (1934–2019), jis net surengė jums ekskursiją po Glazgą. Ar šis susitikimas kažkaip pakeitė jūsų pirminę „Prastų reikalų“ koncepciją?

Tikrai ne. Labiausiai įkvėpė pats Gray’us. Nepaprastai energingas ir entuziastingas, tokia ypatinga ekscentriška asmenybė. Buvo labai šarmingas, bet nesistengė toks būti. Jam tuo metu buvo per 80 metų, bet skleidė vaikišką energiją. Kai bėgiojome po Glazgą, turėjau stengtis nuo jo neatsilikti! Be to, jis man patinka ne tik kaip rašytojas, bet ir kaip dailininkas. Man daro įspūdį jo piešiniai, paveikslai ir iliustracijos. Bandėme atiduoti jam pagarbą,

perteikdami jį per Willemo Dafoe personažą, nes Baksteris romane yra tarsi Alasdairo *alter ego*. Žiūrėjome su Willemu keletą jo vaizdo įrašų ir sakiau Willemui: „Šis žmogus buvo toks ypatingas. Jei galėtum kaip nors pabandyti jį atkartoti, būtų puiku.“ Štai kodėl Willemas filme turi šotišką akcentą. Žinoma, pats romanas buvo didžiulis ekranizacijos pagrindas ir stiprus atpirties taškas.

Kaip prasidėjo darbas su operatoriumi Robbie Ryanu? Ką pirmiausia aptarėte?

Su Robbie esame pažįstami jau kelerius metus. Kartu kūrėme „Favoritę“ (2018) ir ši patirtis padėjo suprasti, kaip mums geriausia dirbti. Taigi, užuot daug kalbėjus apie „Prastų reikalų“ vizualinį stilių, labiau norėjosi remtis tuo, ką pradėjome daryti kurdami „Favoritę“. Pavyzdžiui, žinojome, kokie dalykai mums patiko ir ką norime pritaikyti „Prastuose reikaluose“. Atlikome daug bandymų, kad išsiaiškintume, kokie objektyvai mums tinka. Naudojome senuosius „Petzval“ objektyvus, kurie filmui suteikia savitą išvaizdą, taip pat daug plačiakampių objektyvų. Per šiuos bandymus taip pat prisiminėme, kad ruošdamiesi filmuoti „Favoritę“ buvome radę objektyvą, kuris kadre sukurdavo juodą apskritą foną. Jo „Favoritėje“ nenaudojome, nes manėme, kad visko bus per daug. Mums nepavyko rasti to paties objektyvo, bet Robbie sugalvojo panaudoti 16 mm objektyvą ir sukurti panašų efektą. Galiausiai jį ir panaudojome.

Mūsų bendrą darbą kuriant „Prastus reikalus“ sudarė tokie atradimai ir tiesiog žaidimai, nes jau buvome radę bendrą kalbą. Parodžiau jam keletą R.W. Fassbinderio filmų ir aptarėme, kaip juose juda kamera. Kitas mums svarbus dalykas – žinojome, kad tai bus pirmas filmas, kurį filmuosime studijoje. Visos dekoracijos buvo statomos studijoje, todėl žinojome, kad reikės daug dirbtinio apšvietimo, su kuriuo niekada anksčiau nebuvo dirbęs. Robbie taip pat turėjo nedaug patirties, nes „Favoritėje“ nenaudojome jokio dirbtinio apšvietimo – tik natūralią šviesą ir praktinį apšvietimą, pavyzdžiui, žvakes. Taigi norėjome įsitikinti, kad neišsprausime savęs į spąstus.

Kaip tai pavyko?

Nusprendėme, jog viską apšviesime iš anksto ir iš išorės arba vėl naudosis tik praktines šviesas, kad sukurtume tokią pačią scenografiją, kokia buvo filmuojant „Favoritę“. Kiekviena aikštelė buvo apšviečiama iš išorės, vadinasi, joje

nebuvo jokios kitos įrangos, išskyrus kamerą ir garsą. Norėjome išlaikyti labai intymią atmosferą, todėl filmavimo aikštelėje buvo tik kamera, fokusuotojas, režisieriaus asistentas, aktoriai ir kartais garso operatoriai. Mums buvo svarbu išlaikyti nusistovėjusį darbo būdą, ir ne tik dėl mūsų, bet ir siekiant užtikrinti, kad aktoriai galėtų patogiai jaustis.

Emma ir Markas Ruffalo šiame filme yra ypač pažeidžiami. Ką jūs, kaip režisierius, darote, kad aktoriai pasijustų laisvai?

Manau, pirmiausia padeda pati medžiaga. Taip pat svarbu bendrauti su aktoriais. Su Emma esame sukūrę tiek daug dalykų, kad tapome labai artimi ir pasitikime vienas kitu. Tai suteikė itin tvirtą pagrindą kitiems žmonėms jaustis panašiai artimiems ir patogiai su mumis.

Prieš pradėdami filmuoti mes taip pat daug repetuojame, kad visi gerai jaustųsi vienas su kitu ir su medžiaga. Aktoriai susipažįsta vieni su kitais ir pradeda jausti, kad gali išbandyti bet ką ir daryti bet ką, ir kad niekas jų nesmerks, niekas iš jų nesišaipys. Kartais visi juokiamės iš to paties dalyko, ir per šias repeticijas daug juokėmės ir linksminomės, nes jos skirtos sukurti ryšiui tarp aktorių ir leisti jiems patirti medžiagą neintelektualiai. Kai patį tekstą derini su žaidimais ir apskritai kvailiojimu, viskas tampa daug lengviau, ir visi į tai žiūrime ne taip rimtai. Mažiau rimtai žiūrime ir į save, o tai sukuria atmosferą, kuriai tvyrant galime jaustis artimi vienas kitam ir pasitikėti vienas kitu tiek, kad galėtume daryti viską, ko iš mūsų reikalauja medžiaga.

Filme rodoma vyriškumo įvairovė – nuo Marko Ruffalo personažo iki Willemo Dafoe ir Ramy Youssefo. Kaip sekėsi suburti šį vyrų, kurie, regis, atspindi skirtingus Belos troškimus, ansamblį?

Šiame filme vyrauja siekis kontroliuoti Belą – net jei tai daroma rūpestingai ar subtiliai, taip, kaip tai daro tėvai arba Dafoe personažas, arba tiesiog susižavėjus, kaip tai daro Ramy, žinote, giliai širdyje būdamas geras žmogus, bet vis tiek turėdamas to laikmečio vyro bruožų. Belai bandoma primesti gana siaurą supratimą apie tai, kas yra gyvenimas ir kaip žmonės turėtų elgtis, taip pat vyrai nori ja pasinaudoti ir galiausiai ją įsimyli, nes nė vienas iš jų niekada nebuvo susidūręs su tokiu žmogumi – ką jau kalbėti apie to laikotarpio moterį, – kuris būtų toks laisvas nuo konvencijų ir

„Prasti reikalai“

nejaustų jokios kaltės, gėdos, nesmerktų nei savęs, nei kitų. Įvairūs vyrai bando daryti įtaką jos gyvenimui, ir būtent tai verčia ją augti.

Pastaruoju metu daug kalbama apie tai, kiek apskritai reikalingos sekso scenos. Atrodo, „Prasti reikalai“ yra tokių diskusijų opozicijoje. Ką manote apie sekso scenas savo filmuose?

Man tai niekada nekėlė problemų. Visada buvo svarbu tik tai, kas, mano manymu, tinka kiekvienam filmui ir kiekvienam personažui. Ir žmonės, su kuriais dirbau, tai suprato. Šiame filme daugiausia dėmesio skiriame moteriai, kuri nesmerkia. Ji nesmerkia nei savęs, nei kitų, kai kalbama apie nuogumą, seksą ar savo kūną. Ji į viską žvelgia su smalsumu, nesvarbu, ar tai būtų draugystė, išsilavinimas, politika, kelionės, skurdas, ar medicina. Mums reikėjo padaryti tą patį. Būtų buvę nenuoširdu, jei staiga būtume

ėmę atsargiai vertinti šį konkretų ne tik jos istorijos, bet ir jos asmenybės bei charakterio aspektą.

Ar montuojant teko pakovoti dėl to, kad kas nors liktų filme?

Tikrai ne. Studija perskaitė scenarijų ir matė kitus mano filmus, todėl buvo gana aišku, ko galima tikėtis. Mes visada tam tikru metu diskutuojame apie montażą ir jo eigą, bet niekada nebuvo ginčų. Manau, kad jie gerbia mane kaip režisierių, žinojo medžiagą ir tai, ką filmuojame. Nebūčiau kūręs savo filmų, jei nebūčiau jautęs, kad turiu kūrybinę laisvę, kurią visada turėjau, nesvarbu, ar tai buvo tada, kai filmavau su draugais, ar kuriant šiuos didelio masto kūrinius. Man reikia žinoti, kad turiu kūrybinę laisvę. Jei mano filmas galiausiai bus blogas, kaltas būsiu tik aš.

PARENGĖ I. V.

Seserystės pamokos

Nauji filmai – „Pirties seserys“

NERINGA KAŽUKAUSKAITĖ

„**Pirties seserys**“ („Savvusanna sōsarad“, Estija, Prancūzija, Islandija, 2023) – išskirtinis reiškiny s kine. Lyg koks rankų darbo dirbiny s tarp masinės gamybos produktų. „Pirties seserys“ gal ne tiek / ne tik filmas, o labiau senovinio pirties ritualo tęsinys ar gal net jo dalis.

Dūminė pirtis, kokią matome filme, iki šiol naudojama viename iš pietinių Estijos regionų, yra įtraukta į UNESCO nematerialaus paveldo sąrašą. Į tą mažą tamsią trobelę ir įžengiamo estų režisierės, scenaristės, muzikantės Annos Hints debiutinėje ilgametražėje dokumentinėje juostoje, kuri sulaukė didelio dėmesio kino pasaulyje. „Pirties seserys“ pelnė Europos kino akademijos apdovanojimą už geriausią metų dokumentinį filmą, Sandanso festivalio prizą už geriausią dokumentinio filmo režisūrą, atrinktas atstovauti Estijai „Oskaro“ užsienio filmų nominacijoje ir gavo daugybę kitų prestižinių įvertinimų.

Kalbėti apie šį filmą nelengva. Nežinia, kaip išpainioti ir atskirti, apie ką kalbi, – apie filmą, patį pirties ritualą, asmenines režisierės ir jos filmo herojų patirtis. Visa tai taip susiję, suaukę – „Pirties seserys“ yra labai savitas, originalus,

stipriai įtraukiantis filmas. Gal dar pridurčiau, jog turintis net ir terapinį poveikį. Juk tokį turi ir ta dūminė pirtis. Kažkokios paslaptingos šio filmo jėgos veikia neišvengiamai.

Tą neįtikėtiną dūminės pirties poveikį režisierė, kaip pati pasakojo per filmo premjerą Lietuvoje, patyrė dar vaikystėje, kai buvo laidojamas jos senelis. Jos močiutė tik po ilgo dūminės pirties seanso (ir vėl maišosi pirtis ir kinas) sugebėjo atleisti jam už padarytas skriaudas ir jį palaidoti. Nuo to laiko pirtis tapo režisierės nuolat lankoma kaip būtinas ritualas sielos ir kūno švairai palaikyti. O į ją susirenkančios moterys tapo filmo herojėmis. Kiek jų yra, tiksliai pasakyti negalime, jų skaičius filmo scenose keičiasi.

„Pirties seserys“ – įvairaus amžiaus, kūno sudėjimo moterys. Jų veidų nematome. Tik nuogus kūnus ar jų fragmentus. Kartais net sunku pasakyti, kokia būtent kūno dalis / dalys ekrane. Film o vaizdai labiau primena paveikslus nei kadrus. Vos įžiūrimoje šviesoje tarp garų ir dūmų ištįsę moterų kūnai atrodo ne nufilmuoti, o nutapyti. Jie ne sekso ar geismų, o visiško atvirumo, atsivėrimo ir išsivalymo ženklai.

Jaunas filmo operatorius Antsas Tammikas už šį subtilų darbą jau įvertintas ne vienu apdovanojimu.

Ir ne tik už meninę vaizdo kokybę, bet ir už techninių sunkumų įveikimą. Filmuojant drėgnoje, mažoje, tamsioje, tik su mažais langeliais, karštoje pirtyje teko sugadinti ne vieną kamerą.

„Pirties seserys“ galėjo tapti tiesiog etnografinė juosta apie unikalų senovinį mažos šalies paveldą, ir tai irgi būtų įdomu. Užtektų papasakoti, koks tai reiškiny s, kokios tradicijos jį lydi. Tačiau režisierė užsimena apie tai tik trumpu užrašu titruose. Ji per tą nedidelę uždara pirties erdvę perteikia universalias moterų patirtis. Tai moters žvilgsnis į moteris ir moters gebėjimas išgirsti kitą moterį.

Kas tos susirinkusios film o herojės – taip ir nesužinome. Jos pažįstamos, draugės ar atsitiktinai čia susitikusios? Išsaugotas visiškas anonimiškumas. Koks laikmetis – irgi nelabai svarbu.

Dūminėje pirtyje pradeda lietus susirinkusių moterų intymiausios, slapčiausios gyvenimo istorijos. Apie vaikystę, santykius su tėvais, įsimylėjimus, nekaltybės praradimą, nėštumą, motinystę, pirmas mėnesines, išprievartavimą, apie šeimyninius santykius, ligas, neištikimybę ir dar daug apie ką.

Tai realios istorijos, papasakotos realių moterų. Jų atsivėrimų, išpažinčių pirtyje nebuvo galima

„Pirties seserys“

nei suplanuoti, nei surežisuoti, net žinoti, kokios tos jų istorijos. Toje mažoje dūminėje pirtyje sukurtas universalus moterų pasaulis – didžiausias režisierės nuopelnas ir meistrystė. Ir, žinoma, jos asmenybės žmogiškas poveikis.

Pirtyje apsinuogina ir išsivalo ne tik kūnai, bet ir herojų sielos. Atsiranda tarpusavio seserystė, atjauta, supratimas. Filme išgirstos istorijos yra ir juokingos, ir linksmos, ir dramatiškos, ir tragiškos. Bet neišgirsime nieko baisiai netikėto,

neįtikimo, nepaprasto. Čia ir yra tų istorijų didžiausia stiprybė – jos tokios dažnos moterų visatoje. Panašios patirtys visų išgyventos.

Iš pirties moterys eina maudytis į netoli esantį vandens telkinį. Įkvėpti gryno oro po uždaros išpažinčių erdvės. O čia stebime, kaip pamažu sukasi gamtos ratas – balta žiema, žaliuojanti vasara, rudenėjantis miškas. Amžini ritualai tęsiasi. Išties labai subtiliai ir jautriai sukurtas filmas.

Pasiklydę koridoriuose

Nauji filmai – „Priscilla“

ELENA JASIŪNAITĖ

Režisierės Sofios Coppolos dėmesį visada traukė gyvenimo sužeistų moterų portretai – nuo po Tokiją klaidžiojančios Šarlotės „Pasiklydusiuose vertime“ iki auksiniame Versalio narvelyje uždarytos Marijos Antuanetės. Jos personažės skendi vienvėlyje, puoselėja viltį, kad už kampo laukia pasaulis, daug įdomesnis nei tas, kuriame jos gyvena, o į jį patekusios vėl pasijunta vienišos ir pasiklydusios. Todėl nestebina, kad istorija apie svetimoje valstybėje atsidūrusią mergaitę, įsimylėjusią rokenrolo karaliaus idealą ir pakliuvusią į pasaulį, kuriam niekada neturėjo priklausyti, tapo naujausio režisierės filmo pagrindu. Tai Coppolos stichija.

„**Priscilla**“ („Priscilla“, Italija, JAV, 2023) seka keturiolika metų trukusią Priscilos (Cailee Spaeny) ir dainininko Elvio Preslio (Jacob Elrod) meilės istoriją – nuo pat pažinties Vakarų Vokietijoje, kai Priscilai buvo vos keturiolika, iki sutuoktinių skyrybų. Film as paremtas Priscilos Presley 1985 m. pasirodžiusios knygos „Elvis ir aš“ motyvais, o pati

moteris yra ir filmo vykančioji prodiuserė, tad subjektyvumo išvengti buvo tiesiog neįmanoma. Kita vertus, to neslepia ir pati film o režisierė – „Priscilla“ visa savo esybe yra subjektyvus film o herojės žvilgsnis į savo meilės istoriją.

Sunku nuneigti faktą, kad Coppola yra puiki atmosferinio kino kūrėja – sienos, erdvės, detalės kalba daugiau nei patys personažai. „Priscilla“ prasideda nekaltais – pėdos su nepriekaištingu pedikiūru prasmenga pūkuotame rožiniame kilime. Tačiau kūno dalių, lakuotų nagų ir brėžiamų akių vokų „pravedimų“ filme tik daugėja ir vintažinė idilė pavirsta į košmarą. Tampa aišku, kad tai moteris, matoma vyro akimis, ir prieš kameras vyksta laipsniškas jos virsmas į objektą. Neskoningas, kičiškas Elvio namų Memfyje interjeras atliepia kruopščiai gludinamą Priscilos išorę – jos masyvios dirbtinės blakstienos, dideli kiekiai makiažo, visada įmantriai sušukuoti plaukai paverčia jauną moterį daiktu. Net ir tai, kad Elvis Priscilos netrokšta kaip moters, atskleidžia, jog „mažoji mergaitė“ yra ne partnerė, o jo susikurtas fetišas ar idealas. Komplikuoti poros

santykiai pabrėžiami ir pasirinktomis priešpriešomis – ūgių skirtumas (režisierė sąmoningai pasirinko už realaus gyvenimo prototipus aukštesnį aktorių ir žemesnę aktorę) atskleidžia poroje vyravusį galios santykį: kol Elvis mėgaujasi šlove, vakarėliais ir Holivudu, Priscila turi išmokti gyventi jo šešėlyje.

Vienas „Priscillos“ privalumų tas, kad Elvis kaip žvaigždė ir amerikietiškosios popkultūros monumentas lieka kažkur film o paribyje. Prie to, kad Coppola nepuoselėja Elvio mito, visai atsitiktinai prisidėjo ir tai, jog režisierė negavo teisės savo filme naudoti paties Elvio dainų. Tad skambant 7-ojo ir 8-ojo dešimtmečių rokiui ir džiazui Elvis ekrane tampa kompleksų kamuojamu, savimi nepasitikinčiu asekuali u seks o simboliu, manipuliatoriumi ir smurtautoju – tuo, kuo konvencinėje biografi joje neturėtų būti legenda (ir kokiu jo tikrai neparodė Bazo Luhrmanno „Elvis“).

Per visą filmą nuolat kartojamas koridoriu mi žengiančios Priscilos motyvas. Keičiantis atmosferai ir pačios Priscilos pasaulėžiūrai, šis motyvas turėtų atskleisti kelionę, kurią taip nori pabrėžti Coppola – nuo

„Priscilla“

įsimylėjusios mokinukės iki svajonėmis nusivylusios įkaitės, kuri galų gale taps savarankiška moterimi. Parinktas koloritas perteikia ir dūžtančius Priscilos idealus bei prie pabaigos artėjančią santuoką – romantišką, naivią pastelę ima keisti rudi tonai, o vykstant skyryboms erdvės nusidažo kraujo raudoniu.

Vis dėlto sunku atsikratyti įspūdzio, kad Coppolą labiausiai domina estetiška Priscilos vienvėlyje, kuri eksploatuojama daugybėje kadrų. Didžiulės namų erdvės – prikimštos interjero detalių ir kažkodėl vis tiek tuščios – grasinasi praryti po jas klaidžiojančią Priscilą. Tačiau vienvėly s leitmotyvo, kaip ir iki smulkiausių detalių apgalvotos scenografijos ar puikios Cailee Spaeny vaidybos, beveik dvi valandas trunkančiam biografiniam

filmui neužtenka. Artėjant prie pabaigos siužetas darosi vis fragmentiškesnis, o paskutiniai ir turbūt sudėtingiausi Preslių santuokos ir pačios Priscilos transformacijos metai parodomi tik paskubomis. Ilgi koridoriai, besikeičiančios Priscilos šukuosenos ir makiažas (kokia ji natūrali išsilaisvinusi iš Preslio!) atrodo tik kaip graži iliuzija, leidžianti įsivaizduoti, kad visa tai ir yra jaunos moters metamorfozė. Taip ir nepavyksta pažvelgti į Priscilos vidų – lieka neaišku nei tai, ar Priscila mylėjo Elvį, ar tik vaikėsi jaunystės idealo, kol nukrito rožiniai akiniai, nei kaip paklusni mergaitė tapo suaugusia moterimi, nusprendusia atsisakyti santykių, kurtų su vyru, kurį vėliau vis tiek vadino savo gyvenimo meile.

Tėvų ir vaikų laikas

Krėsle prie televizoriaus

Per žinias televizija rodo verkiančią moterį. Tai laimės ašaros, nes Lietuvai atstovaujanti ledo čiuožėjų pora Kaune vykusiam čempionate laimėjo bronzos medalį. Populiarioji kultūra nuolat primena, kad turime būti laimingi. Tuo mus nuolat įtikinėja psichologai, vadinamieji koučeriai, politikai, įvairaus plauko guru... Lyg egzistuoūt konkretus laimingo žmogaus standartas – reikia tik jį atitikti. Kad ir patirti ekstazę džiaugiantis svetimais sporto laimėjimais.

Izraelio režisieriaus Niro Bergmano filmas „Štai ir mes“ (LRT Plius, 25 d. 21.33) kalba apie tai, kad neverta bet kokia kaina stengtis atitikti normos reikalavimus – laimę galima rasti ir už jos ribų. Režisierius pasakoja apie Aroną (Shai Avivi), kuris atsisakė menininko karjeros, kad galėtų prižiūrėti sūnų Urį (Noam Imber), šis yra autistas. Tik Aronui užtenka kantrybės ieškoti bendros kalbos su sūnumi. Pavyzdžiui, tik tėvas gali išmokyti sūnų nebijoti automatinų durų. Jie gyvena dviese, pasinėrę į savo kasdienišką rutiną, kuri skiriasi nuo mūsiškės. Netrukus ateis diena, kai Uris formaliai taps suaugęs ir privalės apsigyventi specialiuose globos namuose. Ar Uris tam pasirengęs? Tėvas mano, kad ne, bet gal jis pats nepasirengęs išsiskirti su sūnumi, juk jie abu yra priklausomi vienas nuo kito. Jie išsirengia į kelionę po Izraelį, kuri virs pabėgimu.

Bergmanas gimė 1969 m. Haifoje, užaugo netoliese įsikūrusiame

menininkų kaimelyje *Ein Hod*, kuris vadinamas muziejumi po atviru dangumi. Mokykloje domėjosi menine fotografija, po tarnybos armijoje studijavo bibliotekininkystę Tel Avivo universitete, mokėsi aktorių kursuose, rašė scenarijus. 1998 m. baigė Jeruzalės kino ir televizijos mokyklą, sukūrė per dešimt filmų. „Štai ir mes“ rodytas oficialioje Kanų kino festivalio programoje.

Režisierius yra sakęs, kad Aronui sunku pamatyti kitą gyvenimo kelią, ir klausė, gal nenoras skirtis su sūnumi slepia ir Arono praeitį, gina jį nuo būtinybės pasižiūrėti į save, įvertinti savo nesėkmes, savo gyvenimą.

Galimybė pakeisti gyvenimą, pradėti jį iš naujo, įgyti naują tapatybę ar atskleisti tikrąją, iš naujo atrasti ryšį su tėvais – vieni gajausių populiariosios kultūros mitų. Tėvas ir sūnus – Jameso D'Arcy filmo „Atsiminimai iš Italijos“ (TV1, 21 d. 22.55) veikėjai – įgyvendins panašų scenarijų. Robertas (Liam Neeson) ir jo sūnus Džekas (Micheál Richardson) bendrauja retai, gal labiausiai juos sieja vila Toskanoje. Patyręs finansinių problemų Džekas kreipiasi į tėvą – siūlo parduoti vilą. Abu nori kuo greičiau tai padaryti, pasirašyti dokumentus ir grįžti į Londoną. Bet atvykę į Toskaną pamato, kad vila virsta griuvėsiais. Kad galėtų ją parduoti, reikia rimto remonto, todėl tėvas ir sūnus priversti ilgiau likti miestelyje. Jiems padeda vietos gyventojai, restorano

savininkė. Robertas ir Džekas pradeda suprasti, kad laikas čia bėga lėčiau, kad Toskana yra ta vieta, kur verta viską pradėti iš naujo... Neabejoju, kad panašių filmų matėte ne vieną ir ne du, bet ilgais, tamsiais ir šaltais žiemos vakarais įmanomų permainų pažadas gali nuskambėti gal net įkvepiančiai.

Cédrico Klapischo filmo „Gyvenimas tarsi šokis“ (TV1, 20 d. 23.10) herojės klasikinės balerinos Elizos (Marion Barbeau) laukia šviesi ateitis. Jau dabar jos pasirodymai vyksta pilnose salėse, ją giria kritikai. Bet viskas akimirksniu nutrūksta – užtenka mylimo žmogaus išdavystės ir rimtos traumos. Elizos pasaulis griūva. Klapischas rodo savo herojės kelionę į išgijimą – fizinį ir psichinį, kuris nuves Elizą į Bretanę, šiuolaikinio šokio trupę, padės atkurti santykius su tėvu ir su naujai atrasta savimi. „Atsiminimai iš Italijos“ ir „Gyvenimas tarsi šokis“ – geri pavyzdžiai, kaip kinas geba užsiimti psichoterapija ir dar kartą įtikinti, kad kiekvienas esame savo laimės kalvis. Juk susitapatinti su panašiais herojais visai nesunku.

Viesturo Kairišo, filmas „Sausis“ (LRT, 21 d. 23 val.) sugrąžins į tragiškos 1991-ųjų žiemos Rygą bei Vilnių. Devyniolikmetis pradedantysis kino operatorius Jazis kartu su draugais bando įgyvendinti svajonę kurti ambicingus filmus. Jazio tėvas laikosi komunistų partijos linijos, mama dalyvauja protesto

„Atsiminimai iš Italijos“

mitinguose. Kiekvienas filmo veikėjas suvokia vis blogėjančią šalies situaciją, didėjančią prievartą. Socialinės ir politinės permainos yra ir pagreitinto jaunųjų filmo herojų brendimo fonas.

Sovietų sistema žlunga ir netrukus Jazis atsidurs Rygos ir Vilniaus barikadose – pasipriešinimo patirtis taps svarbiausiu jo brendimo momentu. Barikadose filmavo ir tada vienas populiariausių sovietų kino dokumentininkų Juris Puodniekas, kurio dokumentinis filmas „Ar lengva būti jaunam?“ iškart tapo kultinis. „Sausyje“ jis yra kito filmo veikėjo – režisieriaus (jį įsimintinai suvaidino Juhanas Ulfsakas) – prototipas ir Jazio pavydo objektas: jaunuolis jam pavydi savo draugės Anos dėmesio, todėl sausio 13-ąją atvyksta iš paskos į Vilnių.

Šis filmas – autobiografinis žvilgsnis į nepriklausomybės pradžią ir bandymas išsiaiškinti menininko vaidmenį vykstant permainoms. „Sausyje“ susipina daug temų – pirmoji meilė, draugystė, maištas, svajonės, menas, tėvo ir sūnaus santykiai, mirtis. Į vientisą mozaiką filme jas sulipdo lenkų operatorius Wojciechas Staronis – priklausomai nuo to, kas rodoma, stilizuodamas kadrą *à la* rupus dokumentinis kinas, pabrėždamas Jazio filmuotų vaizdų poetiškumą ar naivų jo norą prilygti Andrejui Tarkovskiiui, kurdamas kupiną nerimo ir laukimo 1991-ųjų sausio atmosferą.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

Anonsai

Sugrįžta Michelangelo Antonioni „Raudonoji dykuma“

„Skalvijos“ kino centras kviečia į Kino klasikos vakarus, kuriuose rodomas pirmas italų modernistinio kino autoriaus Michelangelo Antonioni (1912–2007) spalvotas filmas „Raudonoji dykuma“ („Il deserto rosso“, 1964). Venecijos kino festivalyje filmas pelnė „Aukštinį liūtą“.

Pernai gegužę „Skalvijos“ ir Italų kultūros instituto surengtoje retrospektyvoje buvo pristatyti šeši Antonioni darbai – susvetimėjimo trilogija ir trys filmai, sukurti ne Italijoje. Tarp trilogijos, kurią sudaro juostos „Nuotykis“, „Naktis“ ir „Užtemimas“, ir svetur nufilmuotų filmų įsiterpia „Raudonoji dykuma“, pirmas meistro spalvotas filmas ir ketvirtas, kuriame pagrindinį Džiulijanos vaidmenį sukūrė režisieriaus mūza ir žmona Monica Vitti. Pora kartu praleido dešimt metų.

Palyginti su ankstesniais, Vitti vaidmuo „Raudonojoje dykumoje“ emociškai intensyviausias.

„Raudonoji dykuma“

„Antonioni filmą „Raudonoji dykuma“ ilgai įvardindavau kaip mylimiausią savo filmą, iki tol, kol supratau, kad vieno tokio nebegaliu išskirti. Šis filmas mane taip giliai sujaudino ir dėl savo temų, ir dėl emocinio krūvio, bet labiausiai dėl fantastiškos Monicos Vitti vaidybos, be kurios jis nebūtų toks, koks yra. Antonioni partnerystė su šia aktore ilgametė, nuostabūs ir jo kūriniai „Užtemimas“ ir „Naktis“. Prisimenu, kad apie „Raudonąją dykumą“ rašiau esė stojamiesiems į kino studijas Londone“, – filmą komentuoja kinotyrininkė Mantė Valiūnaitė.

1954–1964 m. Italijoje buvo ekonominio pakilimo metai,

atsigavimo laikotarpis, prie kurio ypač prisidėjo naftos industrija. 6-ajame dešimtmetyje Ravenoje, kur vyksta „Raudonosios dykumos“ veiksmas, prasidėjo naftos perdirbimo procesai. Būtent šiame Šiaurės Italijos uostamiestyje Džiulijana, fabriko vadybininko žmona, bando atgauti pusiausvyrą ir susitaikyti su vienvietės kupinu gyvenimu pilkame industrinė dykumairstančiame mieste. Sutiktas inžinierius suteikia jai šilumos ir vilties.

„Raudonojoje dykumoje“ autorius nenutolo nuo savo kūrybos temų – susvetimėjimo, vienvietės, atsiskyrimo, todėl šį filmą galima laikyti minėtos trilogijos tęsiniu.

Antonioni visuomet domino ateitis. Šiame filme jis pasirinko tuo metu neįprastą poziciją – į industrializaciją žvelgia ne kaip į neigiamą procesą, kuris sukelia taršą, žalą sveikatai, bet, priešingai, rodo, kad pagrindinė problema yra žmonių nesugebėjimas prisitaikyti prie greitai besikeičiančios aplinkos.

Didžiausia naujovė „Raudonojoje dykumoje“ – spalvos, kurias režisierius panaudojo itin sumaniai, tarsi tapytojas. Tai, kaip jaučiasi filmo personažai, pasako supanti aplinka – gatvės, laukai, medžiai ir pastatai. Dalis jų buvo nudažyti pilka, rusva ar juoda spalva. Net vaisių pardavėjo karutis su visomis gėrybėmis buvo nupurkštas pilkai. Antonioni nereikėjo natūralių spalvų, jis vaizdavo spalvas tokias, kokias jas mato filmo herojai.

Koloritas taip pat perteikia veikėjų savijautą – pavyzdžiui, industrinėje aplinkoje Džiulijana dėvi žalią palatą. Ši spalva simbolizuoja ramybę ir harmoniją, kurios jai taip reikia, ir kontrastuoja su aplink esančiais fabrikais, išryškina atskirtį.

Antonioni filmuose viskas pasakoma vaizdu. „Raudonojoje dykumoje“ operatorius naudojo lėšius,

kad sukurtų nesufokusuotą, neryškų vaizdą. Filmuojant plačiu kampu atsiveria heroję supanti tuščia erdvė, kuri išryškina jos vienvietę. Kitas svarbus elementas – estetika. Net ten, kur jos tikimasi mažiausiai – industriniame kraštovaizdyje.

„Jei nebūčiau tapęs režisieriumi, būčiau architektas arba galbūt tapytojas. Kitaip tariant, manau, kad esu tas, kuris turi daugiau ką parodyti nei pasakyti“, – yra sakęs Antonioni.

Filmo „Raudonoji dykuma“ pavadinimas neturi konkrečios reikšmės. Režisieriui jis tiesiog patiko. Antonioni manė, kad baigęs filmą pavadinimą galės paaiškinti, tačiau taip neatsitiko.

„Raudonoji dykuma“ „Skalvijoje“ bus rodoma sausio 28 ir vasario 4 dienomis.

Nuo 2014 m. „Skalvijos“ kino centras rengia pasaulio kino klasikos rodymus Vilniuje ir kituose miestuose. Filmus pristato kino kritikai, autorinius filmų plakatus kuria dizaineriai.

„SKALVIJOS“ INF.

Parodos

VILNIUS

Nacionalinė dailės galerija

Konstitucijos pr. 22

Paroda „Vilnius, Wilno, Vilne 1918–1948.

Vienas miestas – daug pasakojimų“

„Septynios tarpukario Vilniaus menininkės NDG nuolatinėje ekspozicijoje“

Paroda „Vilniaus dailė muziejuose.

1939–1944“

Simonos Žemaitytės videodarbų paroda

„Vis dar meilė besaikiam gyvenimui“

Radvilų rūmų dailės muziejus

Vilniaus g. 24

Igorio ir Svetlanos Kopystianskių (JAV)

kūrybos paroda

Paroda „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji. Iš Lietuvos nacionaliniam dailės muziejui dovanotos Vladimiro Tara-sovo kolekcijos“

Audriaus Novicko paroda „Lauko klostės“ Algirdo Šeškaus autorinė paroda „Nendrės skaitymas“

Vilniaus paveikslų galerija

Didžioji g. 4

Paroda „Svetimas, tapęs savu: daugialypis meninio Vilniaus veidas“

Paroda „Nepažintas senųjų knygų pasaulis: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų paveldas Vilniaus bibliotekose“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus

Arsenalo g. 3A

Kūrybinio dueto „Pakui Hardware“ (Neringo Černiauskaitės ir Ugniaus Gelgudos) paroda „Uždegimas“

Paroda „Dailieji amatai iš Japonijos To-hoku regiono“

V. Kasiulio dailės muziejus

A. Goštauto g. 1

Paroda „Žibuntas Mikšys. Kad būt sugrįžtama“

Lietuvos nacionalinis muziejus

Naujasis arsenalas

Arsenalo g. 1

Paroda „Neišspręsta kompozicija. Antrasis pasaulinis karas sovietų Lietuvos dailėje“

Paroda „Laiko šukės ir aidai. Sovietinė cen-zūra Rimanto Dichavičiaus kūryboje“

Senasis arsenalas

Arsenalo g. 3

Paroda „Paveldas – mano, visuomenės, valstybės?“

Istorijų namai

T. Kosciuškos g. 3

Tarptautinė paroda „Tikėti ar netikėti: są-moksls teorijos“

Paroda „Pasaulio dydžio Lietuva: mūsų migracijos istorija“

Signatarų namai

Pilies g. 26

Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgi-mimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“

Valdovų rūmai

Katedros a. 4

Paroda „Nuo vienaragio iki Trijų Karalių: gotiki-niai kokiai iš Valdovų rūmų muziejaus rinkinių“

Paroda „Tarp būties ir atminties. Vilniaus pilių vaizdai“

MO muziejus

Pylimo g. 17

Paroda „Vilniaus pokeris“

Mažoji paroda vaikams „Troleibuso ūsai“ iki 28 d. *Muziejaus hole* – paroda „Pro V.B. prizmę: Andriaus Zakarausko tapyba“

Bažnytinio paveldo muziejus

Šv. Mykolo g. 9

Tarptautinė paroda „Tegul visi bus viena. Šv. Juozapato Kuncevičiaus kankinystei – 400“

Katedros varpinėje – paroda „Varpinė – Vil-niaus laiko juosta“

Lietuvos meno pažinimo centras

„Tartle“

Užupio g. 40

Paroda „Vilniaus laikas“

VDA parodų salės „Titanikas“

Maironio g. 3

Broniaus Rudžio paroda „Dējà vu Papier“

Romos Salės paroda „Hyperplanas“

VDA galerija „Akademija“

Pilies g. 44

Jaunųjų menininkių paroda „Zoetropas II“ (Deva Bartninkaitė, Sinaima Kontautė, Ma-rija Žiemytė)

VDA galerija „Artifex“

Gaono g. 1

Viktorijos Terezijos Jurkovskos paroda „Grandpa Approves (Senelis – už)“

VDA parodų erdvė „Kreatoriumas / meno krosnys“

Maironio g. 6

Andriaus Bursovo paroda „Nenutiestas takas“

Vilniaus muziejus

Vokiečių g. 6

nuo 26 d. – paroda „Kaupti. Saugoti. At-skleisti. Muziejaus detektyvas“

Galerija „Kairė–dešinė“

Latako g. 3

iki 27 d. – Ksenijos Jaroševaitės kūrybos paroda „Šiupinys“

Dalios Truskaitės darbų paroda „Dešinė, kairė, dešinė“

Prospekto galerija

Gedimino pr. 43

iki 20 d. – Nicolo Reinharto paroda „Ašaros ir susitraukęs grūdas: fotografinės klaidos istorija“

LDS galerija „Arka“

Aušros Vartų g. 7

Martyno Pekarsko paroda „BSoD / Mėlynas ekranas“

Eglės Narbutaitės paroda „Pavėsis“

LDS galerija „Medūza“

Šv. Jono g. 11

iki 20 d. – tapybos paroda „Paveikslas ir modelis“

Galerija „Meno niša“

J. Basanavičiaus g. 1

Pauliaus Šliaupos paroda „Lyg naktis sapnuotų dieną“

Galerija „Aidas“

A. Jakšto g. 9

Lenos Chvičijos tapybos paroda „Keletas keistų savaičių“

Vilniaus rotušė

Didžioji g. 31

iki 27 d. – Pauliaus Šliaupos paroda „Lyg naktis sapnuotų dieną“

Manu Engeleno paroda „Agency of Matter“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus

Pilies g. 40

Mindaugo Norkaus fotografijų paroda „Akimirkos“

Požemio galerijoje – Ukrainos menininkų Andrijaus Ilinskio ir Olenos Sagaida

objektų paroda „Švytėjimas“

iki 28 d. – Milos Gorun-Kudinos meninio siuvinėjimo paroda „Tapyba dygsneliu“

Galerija „Kunstkamera“

Ligoninės g. 4

Paroda „Back to Black“

Teatro, muzikos ir kino muziejus

Vilniaus g. 41

Paroda „Klajojančios žvaigždės: žydų teatras Lietuvoje 1910–1943“

Paroda „Vilnius kine“

„Kino teatras – slėptuvė nuo gyvenimo“

Rašytojų klubas

K. Sirvydo g. 6

Leonardo Gutausko tapybos paroda

Samuelio Bako muziejus

Naugarduko g. 10 / 2

Paroda „Samuelio Bako dailė Vilniuje: retrospektyva 1942–2023“

Savickų dinastijos paroda „Kartos ir likimai“

Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus

Pylimo g. 4 A

Rafaelio Chvoleso darbų ekspozicija

Energetikos ir technikos muziejus

Rinktinės g. 2

Tarptautinė paroda „Nikola Tesla – žmogus, apšvietęs pasaulį“

Turbinų salėje – interaktyvi paroda „Leo-nardo da Vinčio mašinos“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija

Vilniaus g. 39 / 6

iki 23 d. – Kristinos Norvilaitės paroda

„Išgyventi Vilnių“

Čiurlionio namai

Savičiaus g. 11

Paroda „Nuostabūs laiškai. M.K. Čiurlionio ir Marianos Veriovkinos korespondencija“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

Gedimino pr. 51

Paroda „Apie knyges ir knygynėlius: XX a. I pusės lietuviški knygynai Vilniuje“

„Vilniaus pasveikinimas pagal Balio Sruo-gos poemą „Giesmė apie Gediminą“ gražia-jam jaunimėliui“

„Viduje“. Naktinė įrašų sesija Vilniaus baž-nyčioje 1983 m. (vieno objekto paroda)

Lietuvos medicinos biblioteka

Kaštonų g. 7

Rasos Dubakienės-Stankutės ir Onos Du-bakaitės paroda „Sodų žvaigždynai“

Stasio Vainiūno namai

A. Goštauto g. 2

Paroda „Vilnius, vilniečiai ir Lietuva“

Vlado Vildžiūno galerija

Lobio g. 6a

Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos ir VGTU inžinerijos licejaus mokinių keramikos ir vėliavų paroda „Kas Vilniaus nematė – nematė stebuklo“

Galerija „Atletika“

Vitebsko g. 21

Paroda „Apie sveikatą, buitį ir jausmus“

Antakalnio galerija

Antakalnio g. 86

Aurimo Rekašiaus, Brigitos Krasauskaitės ir Martyno Gedimino paroda „Vyrai kalba su Briga“

V. Martikonio galerija-muziejus „Autoportretas“

Pilies g. 12

Lauros Marijos Šalkauskienės tapybos paroda „I{(si)centrinimas. Focus“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

V. Putvinskio g. 55

„Čiurlionio vizijų pasauliai 3D formatu“

iki 21 d. – paroda „Žalia“

Kauno paveikslų galerija

K. Donelaičio g. 16

Paroda „Žmonių muziejaus manifestas“

Paroda „Modris Tenisonas: judesys ir ženklas“

Paroda „Svetur. Migracijos aspektai“

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus

V. Putvinskio g. 64

iki 28 d. – Stasio Pūtvio kūrybos paroda „Švieskis ir šviesk“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai

Vydūno al. 2

Teodoros Jurčytės-Šukaitienės paroda „Šnabždesiai Federikui“

Paroda „Apie žalių bromų miestą. Vilnius Nacionalinio M.K. Čiurlionio dailės muzie-jaus rinkiniuose“

Maironio lietuvių literatūros muziejus

Rotušės a. 13

Paroda „Jurgis Savickis išvažiavo“

Paroda „Smeigtukas žemėlapyje – Brazilija“

Dioramų paroda „Amžino įšalo žemėje“

Paroda „Pavasario spalvos“

nuo 25 d. – Kęstučio Navako 60-ies metų jubiliejui skirta paroda „Mes silpnesni už daiktus“

Galerija „Meno parkas“

Rotušės a. 27

iki 21 d. – Rimvido Jankausko-Kampo (1957–1993) paroda „Tapytojas esu, ir viskas“

Kauno fotografijos galerija

Vilniaus g. 2

iki 21 d. – paroda „Fotografijos salėnas“

KLAIPĖDA

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija

Liepų g. 33

P. Domšaičio kūrybos nuolatinė ekspozicija „Visada kelyje“

Žilvino Kempino personalinė paroda „Šviesos skulptūros“

Fotografijos paroda „Atodangos. Tapatybės paieškos Lietuvos fotografijoje“

Paroda „Karl Eulenstein (1892–1981). Su-grįžęs į Klaipėdą“

Paroda „Kasdienybės liudininkai. Natiur-mortas kaip laikmečio re(de)konstrukcija“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras

Didžioji Vandens g. 2

nuo 19 d. – jungtinė paroda „Pa'Matai“ Kristinos Švenčionytės paroda „Plyšys“

„Artojo“ gatvės meno paroda „Uzurpacija“ Eglės Ulčickaitės tapybos paroda

„Anekdota II“

Miguelio Rozas Balboa paroda „Nematomas“

Klaipėdos galerija

Bažnyčių g. 6

Emilijos Globytės paroda „Tarpusavyje“

Baroti galerija

Didžioji Vandens g. 2

iki 24 d. – Tomo Kiaukos tapybos darbų paroda „Rytprūsių dangus“

Rimos Leipuvienės keramikos paroda

Naujoji Klaipėdos galerija

Herkaus Manto g. 22

Sergij Lysyų akvarelių paroda „Laikas“

ŠIAULIAI

„Laiptų“ galerija

Žemaitės g. 83

Eglės Velaniškytės tapybos paroda

Dailės galerija

Vilniaus g. 245

iki 20 d. – Vilmanto Marcinkevičiaus tapy-bos darbų paroda „Nuojautos kūnai“

Fotografijos muziejus

Vilniaus g. 140

Ekspozicija „Laisvę fotografijai!“

iki 21 d. – paroda „Muziejus. Fotografija. Laikas. 1973–2023“

PANEVĖŽYS

Panevėžio miesto dailės galerija

Respublikos g. 3

LDS Klaipėdos skyriaus paroda „Kurti ir kurtis. 50 meno metų Klaipėdoje“

Keramikos paviljone – paroda „Lietu-vos kelias į Europos Sąjungą: istorinis apsisprendimas“

Fotografijos galerija

Vasario 16-osios g. 11

Paroda „Lietuvos spaudos fotografija ’23“

Panevėžio kraštotyros muziejus

Vasario 16-osios g. 23

Archeologijos paroda „Pamirštas Panevė-žys. Naujamiesčio atodangos“

Bibliografinės žinios		
Vilniaus senasis teatras 19 d. 18.30 – „TRYLIKITAS APAŠTALAS, ARBA DEBESIS KELNĖSE“ (pagal V. Maja-kovskio kūrybą). Rež. J. Vaitkus 20 d. 18.30 – E. De Filippo „FILOMENA MORTURANO“. Rež. A. Latėnas 21 d. 12, 15 val. – D. Almondo „MANO TĖTIS – SKRAJŪNAS“. Rež. A. Sunklodaitė 21 d. 18.30 <i>Mažoji salė</i> – „JOSIFAS, MARINA IR ANA“. J. Bogdanovič monospektaklis 23 d. 18.30 – J. Pommerat „DVIEJŲ KORĖJŲ SUSIJUNGIMAS“. Rež. M. Klimaitė 24, 25 d. 10, 12 val. <i>Mažoji salė</i> – „MUSĖ“ (pagal R. Muchos poeziją). Rež. A. Sunklodaitė 25, 26 d. 18.30 – T. Stoppardo „ROZEN-KRANCAS IR GILDENSTERNAS MIRĘ“. Rež. J. Butusovas 27 d. 18.30 – J. Misto „MADAM RUBINŠ-TEIN“. Rež. R. Banionis 28 d. 12, 15 val. – H.Ch. Anderseno „UNDINĖLĖ“. Rež. J. Ščiuckis Vilniaus teatras „Lėlė“ Didžioji salė 20 d. 12 val. – „KAIME NĖRA WI-FI“ (pagal D. Kandrotienės knygą). Rež. Š. Datenis 21 d. 12 val. – Just. Marcinkevičiaus „GRYBŲ KARAS“. Rež. A. Mikutis 25 d. 18.30, 27 d. 12 val. – „MANO VILNIUS MANO“ (pagal J. Žilinsko romaną). Rež. P. Tamolė 28 d. 12 val. – „KAVOS MALŪNĖLIS“ (pa-gal K.I. Gałczyńskiio pasaką). Rež. E. Pio-trowska (Lenkija) Mažoji salė 20 d. 14 val. – Š. Datenio „EVOLIUCIJA“. Rež. Š. Datenis 21 d. 14 val. – „KIŠKIŲ SUKILIMAS“ (pagal K. Binkio poemą). Scenarijaus aut., rež. ir dail. R. Driežis 27 d. 14 val. – „AUKSO OBELĖLĖ, VYNO ŠU-LINĖLIS“. Scen. aut. ir rež. R. Driežis 28 d. 14 val. – N. Indriūnaitės „COLIUKĖ“. Rež. ir dail. R. Driežis „Menų spaustuvė“ 19, 20 d. – tarptautinis festivalis vaikams ir jaunimui „Kitoks“ 24“ 23 d. 18.30 <i>Kišeninėje salėje</i> – „SAULĖTOJI LINIJA“ (pagal I. Vyrypajevo pjesę). Kūrėjai J. Tertelis ir V. Šumilovaitė-Tertelienė (teatras „Atviras ratas“) 23 d. 19 val. <i>Juodojoje salėje</i> – „KITI“ (pagal J.P. Sartre'o pjesę). Rež. D. Gumauskas KAUNAS Nacionalinis Kauno dramos teatras 19 d. 12 val. <i>Rūtos salėje</i> – D. Čepauskaitės „LĖ-KIAU-LĖ-KIAU“. Rež. E. Kižaitė 19, 23, 24 d. 19 val. <i>Ilgojoje salėje</i> – A. Če-chovo „PALATA“. Insc. aut. ir rež. R. Kazlas 20 d. 12 val. <i>Mažojije scenoje</i> – „PAŠTININ-KAS IR SERBENTAI“ (pagal D. Zavedskaitės knygą). Rež. E. Kižaitė 20 d. 18 val., 21 d. 15 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – W. Shakespeare'o „AUDRA“. Rež. P. Jalakas (Estija) 21 d. 12 val. <i>Mažojije scenoje</i> – A. Sunklo-daitės „KIŠKIS PABĖGĖLIS“ (pagal L. Jaki-mavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošai“). Rež. A. Sunklodaitė 23 d. 13 val., 24 d. 12 val. <i>Rūtos salėje</i> – D. Raibio „TAISYKLA“. Rež. A. Gornatkevičius 23 d. 18 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – „JSTRIGĖ“. Rež. Á. Schillingas (Klaipėdos jaunimo teatras) 25 d. 18 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – G. Minel-gaitės-Duchin „SNIEGUOLĖ“. Rež. G. Minelgaitė-Duchin 26 d. 12 val. <i>Ilgojoje salėje</i> – J. Tertelio ir A. Jevsejevo „KAUNO PAVASARIS '72“. Rež. J. Tertelis 27, 28 d. 12 val. <i>Mažojije scenoje</i> – „APIE ŽUVIS, AUSIS IR MAMA“. Rež. E. Kižaitė	27 d. 19 val., 28 d. 15 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – I. Vyrypajevo „JAUDULYS“. Rež. A. Špilevojus Kauno valstybinis muzikinis teatras 19 d. 18 val. – A. Šenderovo „DEZDEMONA“. Dir. J. Geniušas 20 d. 18 val. – J. Strausso „ŠIKŠNOSPARNIS“. Dir. J. Geniušas 21 d. 12 val. – „SNIEGO KARALIENĖ“. Dir. J. Janulevičius 21 d. 18 val. – E. Johno, T. Rice'o „AIDA“. Dir. J. Janulevičius 25 d. 18 val. – I. Kálmáno „SILVA“. Rež. R. Bunikytė, dir. V. Visockis 26 d. 18 val. – G. Verdi „MAKBETAS“. Dir. J. Geniušas 27 d. 18 val. – F. Loewe'o „MANO PUIKIOJI LEDI“. Dir. J. Geniušas 28 d. 12 val. – A. Jasenkos „DRYŽUOTA OPERA“. Dir. V. Visockis 28 d. 18 val. – K. Mašanausko „1972“ (2 dalių roko opera Romui Kalantai atminti). Muzi-kos vad. ir dir. J. Janulevičius Kauno kamerinis teatras 20 d. 18 val. – M. Duras „HIROŠIMA, MANO MEILE“. Rež. R. Abukevičius 21 d. 12, 15 val. – „GAJA MARA“. Rež. I. Jackevičiūtė 24 d. 18 val. – M. Jones „AKMENYS JO KI-ŠENĖSE“. Rež. G. Padegimas 25 d. 18 val. – „AUKSINIS DRAKONAS“. Rež. A. Jankevičius 26 d. 18 val. – A. Oz „VĖJO PRIGIMTIS“. Rež. G. Aleksa 27 d. 16 val. – „KVĖPAVIMAS“ (pagal D. McMil-lan pjesę „Plaučiai“). Rež. A. Leonova 28 d. 18 val. <i>Centriniamė knygyne (Laisvės al. 81)</i> – „NOKTIURNAS“. Rež. G. Padegimas Kauno lėlių teatras 20 d. 12 val. – „DANTUKŲ TROLIAI“. Rež. O. Žiugžda 21 d. 11 val. – IŠKYLA SU MUZIKA“. Rež. D. Krapikas 21 d. 12 val. – „TIKROJI PELENĖS ISTORIJA“. Insc. aut. ir rež. O. Žiugžda 27 d. 12 val. – D. Čepauskaitės „KAŠTONĖ“ (pagal A. Čechovo kūrinį). Rež. A. Lebeliūnas 28 d. 12, 14.30 – A. Lindgren „MAŽYLIS IR KARLSONAS, KURIS GYVENA ANT STOGO“. Rež. A. Sunklodaitė KLAIPĖDA Klaipėdos valstybinis dramos teatras 19 d. 18.30, 20 d. 17 val. – T. Słobodzianeko „MŪSŲ KLASĖ“. Rež. O. Koršunovas 21 d. 12, 17 val. <i>Mažojije salėje</i> – A. Strind-bergo „TĖVAS“. Rež. M. Ķimele 24 d. 19.15 – ekskursija „Pastogės ir pože-miai – slapčiausios teatro vietos“ 25 d. 18.30 <i>Mažojije salėje</i> – D. Nowakows-kio „KAI KURIOS ERELIŲ RŪŠYS“. Rež. I. Reklaitis 27 d. 17 val. – S. Šaltenio „KALĖS VAIKAI“. Rež. E. Nekrošius 27 d. 18 val. – B. Kapustinskaitės „TERAPI-JOS“. Rež. ir scenogr. M. Vendland (teatras „Artyn“) 28 d. 12 val. – „MAŽASIS KARALIUS GRUO-DIS, ARBA PASLAPTINGAS RENĖ MAGRITO PASAULIS“ (klounų teatro studija „Dulidu“) Klaipėdos muzikinis teatras 25 d. 18.30 – G. Donizetti „MEILĖS ELIKSY-RAS“. Muzikos vad. ir dir. D. Pavilionis ŠIAULIAI Šiaulių dramos teatras 19 d. 18.30 – „PRARASTA KATARINOS BLUM GARBĖ“. Rež. A. Jankevičius 20 d. 18 val. – PREMJERA! „LAIMĖS ŽODY-NAS“. Rež. ir choreogr. A. Šeiko 21 d. 10, 11.30 <i>Mažojije salėje</i> – „VANDENINIS NUOTYKIS“. Idėjos aut. ir rež. B. Banevičiūtė	21 d. 18 val. – A. Dicio „SKRAIDANTIS TRAVOLTA“. Rež. T. Treinis 26 d. 18 val. – D. Čepauskaitės „KAI MES BŪSIME JAUNI“. Rež. A. Špilevojus (Nacio-nalinis Kauno dramos teatras) 27 d. 18 val. – R. Kmitos „REMYGA“. Rež. O. Koršunovas 28 d. 12, 14 val. – teatro dirbtuvės „Šiandien aš aktorius!“ 28 d. 18 val. – N. Gogolio „REVIZORIUS“. Rež. A. Giniotis PANEVŽYS Juozo Miltinio dramos teatras 19 d. 18 val. – A. Špilevojaus „JONA“. Rež. A. Špilevojus 20 d. 18 val. <i>Mažojije salėje</i> – W. Russello „MO-TERIMS IR JŲ VYRAMS“. Rež. L. Kondrotaitė 21 d. 16 val. – „NEPAPRASTA EDVARDO TIULEINO KELIONĖ“ (K. DiCamillo knygos motyvais). Rež. K. Siaurusaitytė 26 d. 18 val. – T. Williamso „CAMINO REAL“. Rež. J. Kuprevičius 27 d. 18 val. – J. Strömgreno „FEROMONAI“. Dramaturg., rež., choreogr. ir scenogr. J. Strömgrenas 28 d. 18 val. – A. Špilevojaus „SALA, KU-RIOS NĖRA“. Rež. A. Špilevojus Koncertai Lietuvos nacionalinė filharmonija 20 d. 19 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžio-joje salėje</i>, – Lietuvos nacionalinis simfoni-nis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas). Solistas S. Karapanos (fleita; Graikija). Dir. Ch. Eschenbachas (Vokietija). Programoje J. Haydno, J. Iberto, J. Brahmsio kūriniai 21 d. 16 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžio-joje salėje</i>, – Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos ciklo „Alumni Grandi“ koncertas. S. Alšauskaitė (fortepijonas), trio „Kaskados“: A. Šikšniūtė (fortepijonas), R. Mataitytė (smuikas), E. Kulikauskas (vio-lončelė). Programoje L. van Beethoveno, F. Schuberto–F. Liszto, R. Schumanno–F. Liszto, F. Chopino, W.A. Mozarto, B. Kutavičiaus, G. Cassadó kūriniai 27 d. 19 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžio-joje salėje</i>, – Lietuvos nacionalinis simfoni-nis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas). Solistai V. Vitaitė (fortepijonas), A. Žvirblytė (fortepijonas), P. Anderssonas (fortepijonas). Dir. R. Šervenikas. Programoje W. A. Moza-rto, V. Barkausko, B. Bartóko kūriniai VILNIUS S. Vainiūno namai 23 d. 12 val. <i>S. Vainiūno namuose</i> – muzi-kinis susitikimas su M. Čoboto Trečiojo amžiaus universiteto klausytojais Vakarai VILNIUS Rašytojų klubas 24 d. 18 val. – rašytojo, literatūrologo R. Či-čelio kultūrologinių straipsnių rinktinių tri-logijos: „Ad rem: esė ir publicistikos tekstų rinktinė“ (2020), „Trajektorijos: televizijos kritika“ (2022) ir „Alternatyva: literatū-ros kritika“ (2023) pristatymas. Renginyje kartu su autoriaumi dalyvauja poetas, lite-ratūros kritikas T. Vyšniauskas KAUNAS Maironio lietuvių literatūros muziejus 19 d. 17 val. – A. Juozaičio knygos „Kauno saulė. Antroji knyga“ pristatymas. Knygos autorių kalbins Lietuvos rašytojų sąjun-gos Kauno skyriaus pirmininkas G. Jankus. Dalyvauja kompozitorius ir dainų atlikėjas A. Paulauskas

Savaitės filmai

Liepsnojančias dangus *****

Jaunas rašytojas, kuriantis naują romaną, karštą vasarą kartu su draugu keliauja į vasarnamį prie Baltijos jūros. Ten jie susipažįsta su moterimi ir vyru. Draugas su naujaisiais pažįstamais greitai susidraugauja, o rašytoją tai erzina. Situacija nepagerėja, kai prie ketvertuko prisijungia ir rašytojo leidėjas. Be to, vis didesnę grėsmę kelia miško gaisras. Filmą, kuris iš pradžių atrodo lengvas, pamažu įgauna vis didesnę dramatiškumo atspalvį, subtiliai išaugina įtampą tarp veikėjų ir daugiasluoksniškai kalba apie gyvenimo trapumą bei jo teikiamas laimės galimybes. („Roter Himmel“, rež. Christian Petzold, Vokietija, 2023)

Napoleonas ***

Korsikietis artilerijos vadas Napoleonas Bonapartas (Joaquin Phoenix) per Prancūzijos revoliucijos suirutę pakyla iki brigados generolo rango ir toliau skina pergalę po pergalės. Kai jis tampa Prancūzijos konsulu ir net imperatoriumi, jo likimas pasikeičia. Šiame prabangiam istoriniame filme apie Napoleono iškilimą ir nuopuolį dramatizuojama jo santuoka su Joséphine de Beauharnais (Vanessa Kirby) kaip herojaus emocinis Achilo kulnas. Joaquinui Phoenixui iš tiesų pavyksta perteikti dichotomiją tarp didvyriškumo ir begalinės aistros. Tačiau dominuoja pribloškiančios mūsų scenos. („Napoleon“, rež. Ridley Scott, D. Britanija, JAV, 2023)

Nukritę lapai *****

Sėkmės nelepinama moteris netenka darbo prekybos centre, nes pasiima maisto produktų, kurių galiojimo laikas pasibaigęs. Depresija sergantis vyras praranda darbą, nes kilnoja taurelę. Abu susitinka karaokės bare, bet vienas kitą suranda tik po daugybės kliūčių. Šis Aki Kaurismäki vadinamosios proletariato trilogijos tęsinys perpintas žiniomis apie karą Ukrainoje, tačiau politiškumas randasi privačioje sferoje, o laimės paieškos vyksta niūrioje realybėje. Lakoniškas, minimalistinis šedevras – amžinas meilės ir solidarumo prašymas. („Kuolleet lehdet“, rež. Aki Kaurismäki, Suomija, Vokietija, 2023)

Priscilla ****

Biografinė drama apie Priscillą Presley (Cailee Spaeny) ir jos santykius su Elviu Presley (Jacob Elordi), pradedant jų susitikimu Vokietijoje 1959 m., persikėlimu į Greislandą ir vestuvėmis 1967 m., baigiant skrybomis 1973 metais. Meilė, prasidėjusi kaip romantiška merginos svajonė, vis labiau virsta slegiančiais emociniais kalneliais Greislando izoliacijoje. Švelniomis pastelinėmis spalvomis kuriamas destruktivių santykių, iš kurių herojė išsilaisvina lėtai emancipuodamasi, portretas. (rež. Sofia Coppola, Italija, JAV, 2023)

Prasti reikalai ****

Viktorijos laikų Anglijoje mokslininkas iš savižudės kūno ir kūdikio smegenų sukuria moterį, kurios vystymąsi stebi savo izoliuotame dvare. Kuo daugiau mokosi, tuo mažiau ši būtybė tenkinasi savo, kaip tyrimo objekto, egzistencija. Atradusi seksualumą, ji emancipuojasi nuo patriarchalinių ne tik savo „tėvo“, bet ir meilužio bei kitų vyrų intencijų. Mokslinės fantastikos filmas, kuriame šmaikščiai ir kartu poetiškai apmąstoma žmogiškoji būklė, kontrolės bei pasipriešinimo temos. Nepaisant komiško ir feministinio veržlumo, „Prastiems reikalams“ trūksta dviprasmiškumo. („Poor Things“, rež. Yorgos Lanthimos, Airija, D. Britanija, JAV, 2023)

Puikios dienos *****

Vidutinio amžiaus vyras dirba Tokijuje valytoju ir rūpinasi viešųjų tualetų švara. Pakeliui į darbą jis klausosi muzikos, mėgsta knygas, fotografuoja medžius, lankosi maudykloje ir mėgstamoje užkeigoje. Vyras atrodo patenkintas savo paprastu gyvenimu, tačiau atsitiktinių susitikimų virtinė nuolat primena apie jo praeitį. Wimas Wendersas atiduota pagarbą Yasujirō Ozu su įspūdinga ramybe, kai bet kokia dramtizmo užuomina užleidžia vietą švelniai vaizdų pusiausvyrai. Filmą virsta meilės kupina kino fantazija apie gyvenimą, kuriam pakanka tos formos, kurią jis pats sau suteikia. („Perfect Days“, rež. Wim Wenders, Japonija, Vokietija, 2023)

***** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Redaktorė – Agnė Narušytė (**dailė, fotografija**)
Redaktorės pavaduotoja – Rūta Jakimavičienė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

PALIESIAUS

DVARAS

Gidon Kremer

ir Kremerata

Baltica:

„Beieškant muzikos“

01.27 | 18:00

Daugiau informacijos - paliesiausdvaras.lt

El. p. info@paliesiausdvaras.lt arba tel. +370 626 82 760.

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“,
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „Utenaitis“, Užpalių g. 83A, Utena
Remia Lietuvos kultūros taryba
Vilniaus miesto savivaldybė
Lietuvos kino centras

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

16 psl.

7 meno dienos | 2024 m. sausio 19 d. | Nr. 3 (1495)